

Groene Hart

Voorloper Groene Hart

**Vastgesteld door de colleges van gedeputeerde staten van
Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland (december 2008)**

Inhoudsopgave

1. DE ACHTERGRONDEN VAN DE VOORLOPER	2
2. VISIE 2040: BELEVING EN ROBUUSTHEID	3
2.1. DE VISIE VOOR HET GROENE HART	3
2.2. VAN VISIE 2040 NAAR BELEID 2020.....	5
3. HET GENERIEK BELEID TOT 2020.....	7
3.1. DE KERNKWALITEITEN VAN HET GROENE HART.....	7
3.2. DE GROENBLAUWE STRUCTUUR VAN HET GROENE HART	10
3.2.1. <i>Afremmen bodemdaling</i>	10
3.2.2. <i>Robuust en klimaatbestendig waterbeheer</i>	12
3.2.3. <i>Landbouw met een blijvend perspectief</i>	16
3.2.4. <i>Natuurontwikkeling</i>	17
3.3. DE (BE)LEEFBAARHEID VAN HET GROENE HART.....	18
3.3.1. <i>Wonen</i>	18
3.3.2. <i>Werken</i>	20
3.3.3. <i>Recreatie en stad-landverbindingen</i>	22
3.3.4. <i>Cultuurhistorie</i>	23
4. BELEIDSSTRATEGIEËN OP GEBIEDSNIVEAU.....	23
4.1. DE WAARDEN EN DE VENEN	23
4.2. DIEPE DROOGMAKERIJEN	24
4.3. DE GROENE RUGGENGRAAT.....	24
4.4. METROPOLITANE LANDSCHAPPEN	24
4.5. TRANSFORMATIEZONES.....	25
5. UITVOERING.....	26
5.1. VAN BELEID NAAR UITVOERING	26
5.2. INSTRUMENTARIUM	27
5.3. FINANCIERING VAN HET BELEID.....	29
BIJLAGE 1: KAART.....	30
BIJLAGE 2: ICOONPROJECTEN UITVOERINGSPROGRAMMA GROENE HART.....	31

1. De achtergronden van de Voorloper

Waarom deze Voorloper?

Het Nationaal Landschap Groene Hart ligt in drie provincies: Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht. De provincies zijn samen verantwoordelijk voor het ontwikkelen van een landschappelijk mooi, ecologisch waardevol en economisch vitaal Groene Hart, waarin het voor inwoners en recreanten goed toeven is. De provincies willen eenduidig sturen in het Groene Hart met als doel de kernkwaliteiten van het Groene Hart te behouden en verder te ontwikkelen. De provinciale structuurvisie is een belangrijk sturingsinstrument. De provincies Noord- en Zuid-Holland zijn al gestart met het opstellen van een structuurvisie.

De Voorloper is een gezamenlijke bouwsteen voor de provinciale structuurvisies. De Voorloper bevat de gezamenlijke ruimtelijke spelregels voor de sturing van het Groene Hart. Hierdoor wordt vanuit één visie inhoud gegeven aan de provinciale structuurvisies. Net als de structuurvisies is het beleid in de Voorloper gericht op de periode tot 2020. Dit vanuit een visie op de periode tot 2040.

Niet alle beleidsaspecten komen in de Voorloper aan de orde. De Voorloper beperkt zich namelijk tot de ruimtelijke aspecten waarvoor eenduidig beleid van de drie provincies een vereiste is voor het behoud van de bijzondere kwaliteiten van het Groene Hart. De Voorloper biedt daarmee een casco voor het totale ruimtelijke beleid. Binnen dat casco kunnen de provincies het beleid zelf verder inkleuren in de provinciale structuurvisies.

Het (beleid voor) Nationaal Landschap Groene Hart vindt zijn basis in de Nota Ruimte van het Rijk. Die Nota vormt daarom een belangrijk uitgangspunt voor de Voorloper, net als de vigerende streekplannen van de drie provincies.

De Voorloper is ook de gezamenlijke inbreng van de Groene Hart-provincies voor Randstad 2040.

Het gezamenlijk opstellen van de Voorloper drukt het belang uit dat de provincies verbinden aan het Nationaal Landschap Groene Hart.

Wat is de status van de Voorloper?

De Voorloper is geen formeel plan en heeft daardoor ook geen formele verplichtingen voor de provincies. Er is sprake van zelfbinding. De drie colleges van Gedeputeerde Staten hebben de Voorloper vastgesteld (december 2008). Vervolgens zullen de drie Provinciale Staten besluiten de Voorloper te implementeren in hun provinciale structuurvisies. Het is aan elk van de Staten om te besluiten of ze de Voorloper vaststellen of op een andere manier status geven. In ieder geval zullen zij de intentie uitspreken de Voorloper te implementeren in hun provinciale structuurvisie. Het ontbreken van een wettelijke status heeft tot gevolg dat er geen bezwarenprocedure is zoals bij de wettelijke ruimtelijke plannen. Daarom is de Voorloper niet het juiste kader voor keuzes met verstrekkende gevolgen op gebiedsniveau. Die keuzes worden gemaakt in de provinciale structuurvisies. In de Voorloper zijn wel de randvoorwaarden voor dergelijke beleidskeuzes verwoord.

De provinciale structuurvisies doorlopen uiteraard de wettelijke procedures. In dat kader kan iedereen die daartoe aanleiding ziet reageren. Evident is dat op reacties op de structuurvisies inhoudelijk wordt gereageerd en dat niet kan worden volstaan met een simpele verwijzing naar de Voorloper.

Bestaande afspraken worden door de Voorloper niet teniet gedaan.

Op welke wijze wordt de Voorloper geïmplementeerd?

Iedere provincie heeft zijn eigen opzet voor de provinciale structuurvisie. Daarbinnen zal de Voorloper vertaald worden. In de Voorloper worden die onderwerpen voor het Groene Hart behandeld waarvoor een gezamenlijk ruimtelijk kader van belang is. Deze onderwerpen zijn in de Voorloper zodanig uitgewerkt dat er voldoende houvast is voor inpassing in de structuurvisies waarin ook het aspect realisering wordt uitgewerkt. De Voorloper heeft een hoog abstractieniveau. Binnen de in de Voorloper opgenomen randvoorwaarden is ruimte voor maatwerk in de provinciale structuurvisies.

Door nauw te blijven samenwerken, ook na het vaststellen van de Voorloper, bevorderen de provincies blijvend de eenheid in beleid.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is het Groene Hart in 2040 beschreven. Vanuit deze langetermijnvisie is bekeken welk ruimtelijk beleid in de periode tot 2020 ingezet moet worden. De kernkwaliteiten zijn daarvoor het vertrekpunt. Die worden beschreven in 3.1. Met de kernkwaliteiten als kader is in 3.2 het ruimtelijk beleid verwoord voor het Groene Hart als duurzame groenblauwe structuur (bodem, water, landbouw

en natuur) en in 3.3 het (be)leefbare Groene Hart (wonen, werken, stad-land en recreatie). De kern van het ruimtelijk beleid is aan het begin van de paragrafen in kaders weergegeven. De beleidsinvulling op gebiedsniveau is in hoofdstuk 4 beschreven. Hoofdstuk 5 besteedt aandacht aan de uitvoeringaspecten van de Voorloper.

2. Visie 2040: beleving en robuustheid

2.1. De visie voor het Groene Hart

Een nationaal landschap met zichtbare kernkwaliteiten als onderdeel van een groenblauwe Delta

In 2040 is het Groene Hart als nationaal landschap stevig gepositioneerd, niet alleen binnen de Randstad zelf maar ook als onderdeel van een veel grotere groenblauwe Delta. Het vormt een schakel tussen de kust, het IJsselmeer, de Zuidwestelijke Delta en de Utrechtse Heuvelrug. De landschappelijke kernkwaliteiten 'diversiteit', 'openheid', 'rust en stilte' en 'veenweidekarakter' zijn sturend geweest bij het ruimtelijk beleid. De diversiteit op Groene Hartniveau is in 2040 groter en contrastrijker geworden door versterking van karakteristieke gebiedskenmerken. Er is vooral een groter contrast ontstaan tussen enerzijds de gebieden waar sprake is van een grotere dynamiek in de verdere ontwikkeling van een groenblauwe structuur ter versterking van het landschap en de stad-land relatie, en anderzijds de Venen en de Waarden, waar de bestaande openheid en het veenweidekarakter behouden en versterkt zijn. De kenmerkende cultuurhistorie van het veenweidelandschap met molens, boezemsystemen, gemalen, dorpslinten en oude verdedigingslinies is in grote delen van het Groene Hart behouden, hersteld en beleefbaar gemaakt.

Duurzaam waterbeheer

Door ingrepen in de (regionale) waterhuishouding heeft het Groene Hart een robuust en duurzaam watersysteem, dat de gevolgen van de klimaatsverandering goed kan opvangen, zowel in periodes van ernstige wateroverlast als in periodes van extreme droogten. De waterveiligheid is gegarandeerd omdat het dijkensysteem goed op orde is. Het opvangen van wateroverlast en droogte is beheersbaar, betaalbaar en minder kwetsbaar. Verdroging in natuurgebieden wordt voorkomen. De waterkwaliteit voldoet aan de normen.

Belangrijke elementen van dit robuuste watersysteem zijn:

- Grotere peilvakken waardoor het waterbeheer betaalbaar en minder kwetsbaar is.
- Onderscheid in gebieden met vaste peilen en gebieden waar een flexibel peil¹ mogelijk is.
- Een peilbeheer dat proactief inspeelt op de weersomstandigheden (dynamisch peilbeheer)².
- Een uitgekiend stelsel van kleinschalige waterbergingsmogelijkheden.
- Grootschaligere waterberging op die plekken waar combinaties gelegd kunnen worden met andere functies, zoals natuurontwikkeling, recreatie, waterwonen en voorraadfunctie in tijden van droogte.
- In diepe droogmakerijen zijn maatregelen genomen waardoor deze geen negatieve effecten hebben voor de waterhuishouding van de aangrenzende gebieden.
- Scheiding zoet / zout: afkoppeling van de meest chloriderijke diepe droogmakerijen.

Via integrale gebiedsprocessen met betrokkenheid en draagvlak, is de bodemdaling in de veengebieden fors afgeremd. In de veengebieden die kwetsbaar zijn voor bodemdaling is het peilbeheer afgestemd op het afremmen van bodemdaling met, waar mogelijk, behoud van duurzaam perspectief voor de landbouw. Innovatieve technieken hebben hieraan bijgedragen. Waar een combinatie met een landbouwkundig gebruik niet mogelijk bleek, is gekozen voor een andere functie, zoals natuur, waterberging en recreatie, zoals in de Groene Ruggengraat.

Een sterke landbouw

Ook in 2040 is de landbouw, de (melk)veehouderij, de belangrijkste drager van de kernkwaliteiten van een groot deel van het Groene Hart. Goede productieomstandigheden, beperkte droogtegevoeligheid

---

¹ Flexibel peilbeheer: Er is een ondergrens en bovengrens waartussen de waterstand fluctueert door weersomstandigheden. De waterbeheerder grijpt pas in bij het bereiken van de onder- of bovenmarge.

² Dynamisch peilbeheer: De peilen worden dynamisch beheerd in de tijd; De beheerder varieert het streefpeil in de hoogte en de tijd tussen een minimum en maximum peil op basis van aantal criteria, zoals actuele omstandigheden, weersverwachting, seizoenen en groeiomstandigheden van gewassen. Rond het streefpeil wordt een beheermarge van ongeveer 5 cm gehanteerd.

van de veenweiden, schaalvergroting en innovatiekracht geven de landbouw blijvend perspectief. De landbouwstructuur is versterkt om de potenties goed te benutten. Het aantal bedrijven is fors afgenomen. De vrijgekomen gronden zijn vooral benut voor de vergroting van de blijvende bedrijven en verder voor natuurontwikkeling, recreatieve inrichting en voor wateropgaven. De schaal van de bedrijfsgebouwen is vergroot. Dit verstoort de kernkwaliteiten niet omdat de bebouwing geconcentreerd is binnen bouwpercelen. Een deel van de landbouwgronden heeft door het waterpeil een extensiever gebruik, zodanig dat een rendabele bedrijfsvoering mogelijk blijft.

Schaalvergroting en professionalisering van de landbouwverbreding heeft geleid tot landbouwbedrijven die o.a. kwalitatief goede recreatievoorzieningen bieden, of een belangrijke rol spelen in het natuurbeheer of in de regionale sfeer met streekproducten. Natuurbeheer is voor diverse landbouwbedrijven een logisch onderdeel van de bedrijfsvoering.

Mooie natuur met veel biodiversiteit

De biodiversiteit van het Groene Hart is groot in 2040. De EHS is al in 2018 gerealiseerd en functioneert inmiddels zoals bedoeld: de omvang van en de samenhang tussen de afzonderlijke delen en verbeterde milieucondities bieden garanties voor behoud van de biodiversiteit. Er is een palet ontstaan van zowel moeras- en waternatuur als graslandnatuur. De aanleg van nieuwe natuurgebieden heeft bijgedragen aan het afremmen van de bodemdaling en daarmee aan het duurzamer maken van de waterhuishouding. De Groene Ruggengraat functioneert als een robuuste verbinding voor de natuur en biedt ook ruimte voor recreatie en waterbeheer. Ook in de metropolitane landschappen is sprake van -vooral beleefbare- natuur zoals moerasbossen, plassen en weidevogelgebieden. Agrarisch natuurbeheer is voor veel landbouwbedrijven een logisch onderdeel van de bedrijfsvoering.

Aantrekkelijk recreatief uitlooph gebied voor de randstedeling

Het Groene Hart is de groene contramal voor de omliggende randsteden. Het hoogwaardige voorzieningenniveau in de steden in en om het Groene Hart (mogelijk gemaakt door hoge bebouwingsdichtheid) is in 2040 aangevuld met qua veelzijdigheid versterkte metropolitane landschappen bij die steden. Deze landschappen bieden recreatiemogelijkheden voor de veelheid aan wensen van de stedelingen: fietsen, varen, wandelen, skaten, beleving van natuur en landbouw, van ruimte en weidsheid door weilanden en open water, maar ook door geborgenheid van (moeras)bossen.

Groene Hart en steden vormen een logisch samenhangend geheel. Het 'groen en blauw' is een wezenlijk onderdeel van de leefomgeving en niet het restant na verstedelijking. Voor de diverse vormen van recreatie is er een netwerk van verbindingen dat reikt tot diep in de steden. Dicht bij de grote steden is dat netwerk fijnmazig. Betrokken publieke partijen zorgen samen met private partners voor het tot stand komen van uitvoeringsallianties. Hierdoor zijn ook de steden en private partijen direct betrokken bij de inrichting en het beheer van het Groene Hart.

Een goed woon-, en leefklimaat

In de periode 2020-2040 is het aantal huishoudens in de Randstad nog behoorlijk gestegen. In het Groene Hart is, net als in de meeste delen van het land, het aantal inwoners echter gedaald. De daling in het Groene Hart is beperkt gebleven door enige instroom van bewoners uit de rest van de Randstad. Dit heeft wel gezorgd voor een veranderende woningvraag, vooral naar meer bijzondere woonmilieus.

Door een goede afstemming tussen de kernen, waardoor concurrentie tussen gemeenten is voorkomen, zijn de consequenties van de krimp voor de kernen beperkt gebleven. Bij de woningbouw heeft een verschuiving plaatsgevonden van accent op kwantiteit naar beheer en kwaliteit, afgestemd op de veranderende vraag. Het accent van de uitbreiding van de steden in het Groene Hart heeft gelegen op een beperkt aantal locaties in de nabijheid van die steden. Het zijn kwalitatief hoogwaardige wijken die qua schaal passen bij en in het Groene Hart. Om de leefbaarheid in de kleine kernen te handhaven is, daar waar dit past in het landschap, binnen de contouren nieuwbouw gerealiseerd. Aanvullend sociaal, economisch en financieel beleid heeft de leefbaarheid verder ondersteund. Plaatselijk in de metropolitane landschappen dragen op kleine schaal bijzondere woonmilieus zoals landgoederen en waterwonen bij aan de belevingswaarde van het landschap dat mede hiermee gefinancierd en ingericht is.

Een goed werk- en ondernemingsklimaat

Werkgelegenheid is een belangrijke factor in het gebied. Nieuwe vestigingsmogelijkheden voor bedrijvigheid zijn primair ontstaan door herstructurering en beperkte uitbreiding van bestaande bedrijven-

terreinen. De nieuwe werklocaties zijn regionaal afgestemd. Bedrijvigheid in de kleine kernen is grotendeels behouden voor de leefbaarheid van die kernen. Ook de landbouw is een belangrijke sector voor de directe en indirecte werkgelegenheid en daarmee voor de vitaliteit van het Groene Hart.

Kortom... een duurzame en concurrerende topregio

Het Groene Hart in 2040 is veelzijdig ingericht en heeft bijzondere kwaliteiten. Het aantrekkelijke en toegankelijke Groene Hart is voor (inter)nationale bedrijven met (hoog opgeleide) medewerkers een belangrijke factor om zich in de Randstad te vestigen. Het Groene Hart is daardoor een belangrijke troef van de Randstad als duurzame en concurrerende Europese topregio.

2.2. Van visie 2040 naar beleid 2020

De visie geeft aanleiding tot gericht (ruimtelijk) beleid dat focust op de volgende doelen:

- het Groene Hart is een onmisbaar onderdeel van de Randstad als duurzame en concurrerende Europese topregio én
- het Groene Hart biedt een aantrekkelijk woon-, werk- en leefmilieu voor de bewoners in en nabij het gebied.

In het beleid tot 2020 zijn drie hoofdpogingen te onderscheiden die sturend en bepalend zijn voor de toekomst van het Groene Hart en die om gezamenlijk optreden van de drie provincies vragen. Binnen elke hoofdpoging ligt het accent op met elkaar samenhangende sectorale opgaven:

A. Het Groene Hart als nationaal landschap:

- Behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke kernkwaliteiten

B. Groenblauwe structuren in het Groene Hart

- Duurzaam watersysteem (waaronder afremmen bodemdaling)
- Toekomst van de landbouw
- Natuurontwikkeling
- Recreatieve routestructuren

C. De (be)leefbaarheid van het Groene Hart

- Wonen en werken
- Relatie stad-land en recreatie
- Cultuurhistorie

Voor de nadere invulling van het beleid is niet alleen de visie 2040 van belang, maar ook de relatie tussen het Groene Hart met de omgeving. Daarnaast is uiteraard het bestaande beleid van het Rijk (in het bijzonder de Nota Ruimte) sturend en moet rekening worden gehouden met het huidige provinciale beleid en het beleid en de visies van samenwerkingsverbanden als de Noordvleugel, de NV Utrecht en de Zuidvleugel.

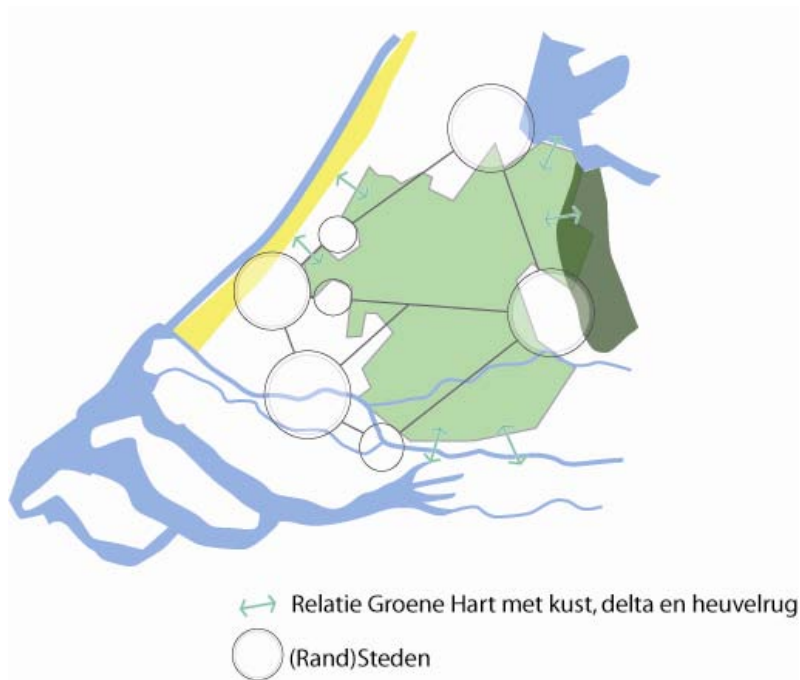
Groene Hart in wijder verband

De fysieke relatie met de omgeving is in beeld gebracht in afbeelding 1. Het gaat uiteraard om de wisselwerking met de omliggende steden, maar ook om de groenblauwe verbindingen met de kust, Biesbosch, Utrechtse Heuvelrug, Randmeer en Waterland. De groenblauwe structuur van het Groene Hart is onlosmakelijk verbonden met die van de bredere omgeving. De meren en plassen in de westelijke veenweidegebieden vormen een schakel naar de (afgesloten) zeearmen in het zuidwestelijk gelegen Deltagebied en naar het IJsselmeer. De grote en kleine riviersystemen verbinden het Groene Hart met het achterliggende stroomgebied en met de zee. Het besef van deze ligging is van belang voor de beleidskeuzes voor het Groene Hart.

Doelen en ambities van de Nota Ruimte

Vanuit de Nota Ruimte zijn vooral de doelen en ambities relevant voor de invulling van de Voorloper. Deze kunnen als volgt worden samengevat.

Landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van nationale landschappen moeten behouden blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk worden versterkt. In samenhang hiermee zal de toeristisch-recreatieve betekenis moeten toenemen. Binnen nationale landschappen is daarom 'behoud door ontwikkeling' het uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid. De landschappelijke kwaliteiten

afbeelding 1: Het Groene Hart in wijder verband

zijn medesturend voor de wijze waarop de gebiedsontwikkeling plaatsvindt. Uitgangspunt is dat de nationale landschappen zich sociaal-economisch voldoende moeten kunnen ontwikkelen, terwijl de bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of worden versterkt.

In algemene zin geldt dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of worden versterkt ('ja, mits'-regime). Binnen nationale landschappen is ruimte voor ten hoogste de eigen bevolkingsgroei (migratiesaldo nul). Maatvoering, schaal en ontwerp zijn bepalend voor behoud van de kwaliteiten van deze landschappen. Om die reden zijn grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten niet toegestaan. Waar deze ingrepen redelijkerwijs, vanwege een groot openbaar belang onvermijdelijk zijn, dienen mitigerende en compenserende maatregelen -zoals inpassing en grote aandacht voor ontwerp-kwaliteit- te worden getroffen.

De grondgebonden landbouw is een belangrijke drager van het cultuurlandschap. Om die betekenis te kunnen handhaven is een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw in de nationale landschappen gewenst. Natuurgebieden in nationale landschappen dragen bij aan de identiteit van het cultuurlandschap en de recreatieve gebruiks- en belevingswaarde. Ook buiten de natuurgebieden is veelal sprake van een hoge natuurkwaliteit, vooral gekoppeld aan het netwerk van gebiedseigen landschapselementen, slootkanten en watergangen. Versterking en beheer van deze netwerken zijn gewenst om natuurgebieden met elkaar te verbinden, leefgebieden voor planten- en diersoorten in stand te houden en de landschappelijke en recreatieve kwaliteit van nationale landschappen te behouden en te vergroten.

De toeristisch-recreatieve betekenis van nationale landschappen is groot en het is belangrijk dat deze in de toekomst toeneemt. In de nationale landschappen zal rekening moeten worden gehouden met ruimte voor nieuwe vormen van toerisme en recreatie en uitbreiding van bestaande voorzieningen (waaronder horeca en verblijfsrecreatie) voor zover die aansluiten bij en passen in de kernkwaliteiten van het betreffende gebied. Daarnaast is van belang het segment van de extensieve, op de beleving van natuur en landschap gerichte recreatie.

De veenweidegebieden zijn internationaal gezien unieke cultuurlandschappen. De grondgebonden landbouw is een belangrijke drager van dit cultuurlandschap. De bodemdaling zal de kosten voor het waterbeheer verhogen, omdat de opvoerhoogtes voor het uit te malen polderwater steeds groter wor-

den. Lokaal kan het de verzilting doen toenemen en leidt het tot verzakkingen. Gezien de regionale verschillen is een gedifferentieerde aanpak van de problematiek van de veenweidegebieden gewenst. Centraal daarin staat het gebiedsspecifiek handhaven of verhogen van de grondwaterstanden, het al dan niet aanpassen van het grondgebruik, dan wel het uitsluiten van activiteiten die leiden tot peilverlaging.

Deze meervoudige nevenschikkende doelen en ambities uit de Nota Ruimte (zie ook kader hierna) vormen voor het gezamenlijk beleid van de provincies een uitgangspunt.

In de brief van 16 oktober 2006 aan de Tweede Kamer van de minister van VROM over de FES-middelen is bovenstaand beleid als volgt vertaald in operationele doelen:

Voor de westelijke veenweidegebieden gaat het om een combinatie van een aantal van de volgende operationele doelen:

1. Remmen bodemdaling
2. Verminderen risico's wateroverlast en watertekort
3. Verbeteren waterkwaliteit
4. Behoud perspectief landbouw/melkveehouderij
5. Behoud en ontwikkeling cultuurlandschap
6. Ontwikkelen robuuste natuur
7. Bijdragen rustgevend middelpunt van de randstad
8. Bijdragen vestigingsklimaat randstad.

Nader gespecificeerd houdt dit een combinatie van een aantal van de volgende acties in:

- Tot stand brengen van een duurzame economische structuur binnen het gebied zelf en als onderdeel van het totale vestigingsklimaat van de Randstad
- Beheersen en terugdringen van de bodemdaling als onomkeerbaar proces door toepassing van de lagenbenadering en de bijbehorende 'functie-volgt-peil'- strategie
- Verminderen van risico's van wateroverlast en watertekort door een veilig en robuust watersysteem en verbeteren van de waterkwaliteit
- Behoud en versterking van de veenweiden als Nationaal Landschap Groene Hart en Laag-Holland: behoud en ontwikkeling cultuurlandschap, ontwikkelen robuuste natuur, perspectieven voor de grondgebonden landbouw, benutting recreatieve potenties en beleving als middelpunt van de Randstad.'

3. Het generiek beleid tot 2020

3.1. De kernkwaliteiten van het Groene Hart

Ruimtelijk beleid voor de kernkwaliteiten in het kort

- De drie provincies onderscheiden in het Groene Hart vier kernkwaliteiten: landschappelijke diversiteit, (veen-)weidekarakter, openheid, rust & stilte.
- Behoud, herstel en ontwikkeling van deze kernkwaliteiten staat voorop en is voor de drie provincies het vertrekpunt van het beleid. De vier kernkwaliteiten vormen het kader voor het overige beleid.
- De belangrijkste ruimtelijke opgaven vanuit de kernkwaliteiten zijn:
  - behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke diversiteit en
  - behoud, herstel en ontwikkeling van de waardevolle en unieke (veen-)weidegebieden.
- Plannen voor ruimtelijke ontwikkelingen moeten vergezeld gaan van Beeldkwaliteitsplannen, waarbij de Kwaliteitsatlas een belangrijke inspiratiebron is bij het opstellen van deze plannen.

Het belang van de kernkwaliteiten

Kernkwaliteiten zijn de ruimtelijke-, landschappelijke- en/of belevingswaarden die het wezen, de kern, van het Groene Hart voor de mens bepalen. De kernkwaliteiten kleuren het gebied en zijn er kenmerkend voor. Zij vormen de specifieke (potentiële) sterkte van het Groene Hart. Voor de drie provincies zijn de kernkwaliteiten vertrekpunt voor de inrichting en ontwikkeling van gebieden in het Groene Hart. Het Groene Hart-landschap, zoals we het nu kennen, met de bestaande kernkwaliteiten, is echter geen statisch gegeven; het is voortdurend in ontwikkeling en aan verandering onderhevig. Sommige delen van het Groene Hart kunnen een grotere landschappelijke dynamiek verdragen dan andere. De mate van verandering moet telkens worden getoetst aan de waarde die de kernkwaliteiten ter plekke hebben. Daarmee zijn de kernkwaliteiten vooral toetsings- en afwegingskader voor veranderingen in het bestaande landschap. Door veranderingen in het landschap kunnen bovendien nieuwe kernkwaliteiten worden toegevoegd of kan de betekenis een bepaalde kwaliteit veranderen ten gunste van een andere kernkwaliteit.

Wat zijn de kernkwaliteiten van het Groene Hart

Het Groene Hart kent vele kwaliteiten, zoals de openheid van het landschap, de plassen en de slootjes, de strokenverkaveling, de oeverwallen en kades, de lintbebouwing, de typische veenweidekenmerken, de zichtbaarheid van Nederland als waterland en de rust en stilte als contrast met de bebouwde en drukke rand eromheen. Deze kwaliteiten zijn te bundelen tot vier kernkwaliteiten die al deze kwaliteiten omvatten. De belangrijkste kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte voor het Groene Hart zijn: openheid en (veen-)weidekarakter (inclusief de strokenverkaveling, lintbebouwing, etc.). De overige kernkwaliteiten die de Nota Ruimte onderscheidt, kunnen hier onder worden gevat. De Groene Hartprovincies onderscheiden hiernaast ook nog de kernkwaliteiten 'rust en stilte' en 'landschappelijke diversiteit'. Op basis hiervan hanteren de drie provincies op Groene Hart-niveau voortaan als kernkwaliteiten: landschappelijke diversiteit, (veen-)weidekarakter, openheid en rust & stilte.

Landschappelijke diversiteit

Landschappelijke diversiteit is een belangrijke belevingswaarde die ook bepaald wordt door de andere kernkwaliteiten. De verschillende landschappen, met zichtbare contrasten, spreken tot de verbeelding. Bovendien biedt diversiteit de keuzemogelijkheid voor inwoner en bezoeker om te recreëren in een rustige of juist een dynamische omgeving.

Landschappelijk gezien behoort het Groene Hart tot de meest diverse van de twintig nationale landschappen. Ter illustratie: in de Inspiratiemap voor de Kwaliteitsatlas zijn binnen het Groene Hart achttien gebieden onderscheiden door bodemsoort, occupatiegeschiedenis, cultuurhistorie en huidige verschijningsvorm en gebruik. Op gebiedsniveau is binnen deze achttien gebieden zelf ook nog sprake van diversiteit. Bijvoorbeeld door contrasten tussen open-dicht, rust-drukke, groot-klein, droog-nat, bebouwd-onbebouwd en hoog-laag. De beleving van diversiteit wordt in deze gebieden versterkt door kleinschalige elementen en structuren zoals sloten, boezemwateren, dijken en molens ('Nederland-waterland'). Maar ook door grootschalige structuren, die veelal ook een cultuurhistorisch karakter hebben, zoals verdedigingslinies, bebouwingslinten, stads- en dorpsgezichten, verkavelingspatronen en droogmakerijen. Diversiteit speelt dus op verschillende schaalniveaus en kent ook vele vormen.

(Veen)weidekarakter

De (veen)weidegebieden in het Groene Hart zijn het meest kenmerkend voor dit nationaal landschap. Zij bestaan al duizend jaar en zijn ontstaan op basis van menselijke ingrepen in de fysieke ondergrond en de waterhuishouding. Karakteristiek voor de (veen)weidegebieden zijn de verschillende verkavelingspatronen met smalle kavels en veel sloten en de aanwezigheid van kades, dijkjes, lintdorpen, oude dorpskernen, kronkelende veenrivierviertjes, openheid, vee, (weide)vogels, rietlanden en moerasige delen. Cultuurhistorie is een integraal onderdeel van het veenweidekarakter. De veengebieden zijn, ook op Europees niveau, de best bewaarde cultuurlandschappen die ingericht zijn voor de landbouw. Nog steeds is de landbouw de belangrijkste drager en beheerder hiervan. De (veen)weidegebieden hebben bovendien een hoge ecologische waarde (weidevogels).

Openheid

Openheid wordt vooral als 'zicht' gedefinieerd. De mate van openheid in een gebied wordt bepaald door maat en schaal van het betreffende gebied, door elementen in en door de randen van het gebied. Openheid is dus meer dan een groot leeg weidegebied of een open watervlak. Door toevoeging van meer grootschalige bebouwing, windmolens en boselementen kan het gevoel van openheid snel worden aangetast. Openheid is een kwetsbare kernkwaliteit. De openheid van grote delen van het Groene Hart is een 'schaars goed' in de volle Randstad. Inwoners van de Randstad hebben behoefte aan deze openheid, als contrast tot de bebouwde rand er omheen. Het handhaven van de openheid in grote delen van het Groene Hart betekent tevens het respecteren van de cultuurhistorische waarde van die gebieden.

Rust en stilte

De kernkwaliteit 'rust en stilte' is een belangrijke gevoelswaarde van het Groene Hart. Zij is ook nauw gerelateerd aan de kernkwaliteiten openheid en (veen)weidekarakter. Mensen komen naar het gebied om te 'onthaasten'. Het vormt een belangrijk contrast met het leven in de stad. Daarbij wordt de kwaliteit van de omgeving (de lage dynamiek en het oer-Hollandse landschap) gewaardeerd. 'Rust en stilte'

te' is, evenals openheid, een kwetsbare kernkwaliteit en een schaars goed in de drukke Randstad. Het kent een grote waardering en is het van belang voor een goed en gezond woon- en vestigingsklimaat.

Opgaven voor het ruimtelijk beleid vanuit de kernkwaliteiten

De belangrijkste ruimtelijke opgaven vanuit de kernkwaliteiten zijn:

1. behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke diversiteit;
2. behoud, herstel en ontwikkeling van de waardevolle en unieke (veen)weidegebieden.

Behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke diversiteit, de eerste opgave, vraagt om een gebiedsgerichte benadering van de kernkwaliteiten. Daarom maakt deze Voorloper onderscheid in gebieden met verschillende opgaven. De mate van de ruimtelijke verandering die de drie provincies beogen met het ruimtelijk beleid, zijn de basis voor de indeling in vijf gebieden. In de gebieden is de opgave de kracht en identiteit van het landschap in zijn geheel te versterken. Voor sommige gebieden zal daarvoor een strategie van ontwikkeling door behoud gelden. Voor andere een strategie van ontwikkeling door functieverandering, zonder daarbij afbreuk te doen aan de diversiteit op Groene Hart-niveau. Bij ontwikkelingen en transformaties in deelgebieden is de opgave de benoemde kernkwaliteiten in hun waarde te laten. Het gaat om de volgende gebieden (zie bijlage 1: kaart gebiedsgerichte beleidsstrategieën tot 2020):

- De Waarden en de Venen: behoud, herstel en ontwikkeling van de karakteristieke veenweidelandschappen;
- De Groene Ruggengraat: behoud en ontwikkeling van de natuur, recreatie en robuuste watersystemen;
- De droogmakerijen: urgente wateropgaven;
- Metropolitane landschappen: behoud en ontwikkeling van de landschappelijke diversiteit en van het groenblauwe karakter en behoud en versteviging van de stad-land relatie;
- Transformatiezones: herstel en versterking van de landschapsstructuur in combinatie met zoekgebieden voor verstedelijking.

In hoofdstuk 4 is het beleid op het niveau van deze vijf gebieden beschreven.

De tweede opgave vanuit de kernkwaliteiten is het behoud, herstel en de ontwikkeling van de waardevolle en unieke (veen)weidegebieden. Dit betekent behoud, herstel en ontwikkeling van het veenweidekarakter, van de grote mate aan openheid en van rust & stilte (de kernkwaliteiten). Deze opgave geldt vooral voor de Waarden en de Venen. In deze gebieden zijn deze kernkwaliteiten het best ontwikkeld. Hier geldt dan ook een meer op behoud gerichte strategie. Inzet is hier uit te gaan van een duurzame landbouw als drager en beheerder van deze kernkwaliteiten.

Aanpak verrommeling en Kwaliteitsatlas

Aanpak van verrommeling

Verrommeling is bebouwing die niet past in het algemeen gewaardeerde beeld van het landschap ter plaatse. Dat kan te maken hebben met de plek, de vormgeving of de staat van onderhoud. Verrommeling leidt tot breed gedragen maatschappelijk ongenoegen. Door de kernkwaliteiten als vertrekpunt voor het beleid te kiezen wordt nieuwe verrommeling voorkomen. De meest storende verrommeling gaan de drie provincies saneren. Hierbij ligt de prioriteit in de open landschappen omdat de verstoring hier het meest merkbaar is. Ruimte-voor-ruimtebeleid³ stimuleert het saneren van verrommeling. De structuurvisie voor de snelwegomgeving 'Zicht op mooi Nederland' is ontstaan uit ongenoegen over de toenemende verrommeling op een specifieke plek, namelijk langs de snelweg. De provincies werken deze structuurvisie uit in de provinciale structuurvisies.

Kwaliteitsatlas

De Kwaliteitsatlas Groene Hart is een digitaal en levend document dat met beelden laat zien hoe de vier kernkwaliteiten er in het veld uitzien. Uit deze beelden wordt aan de hand van sprekende voorbeelden en discussie duidelijk wat de kernkwaliteiten zijn en ook wat ze niet zijn. Het doel van de Kwaliteitsatlas is het sturen van de ruimtelijke ontwikkelingen in het Groene Hart op een zodanige

---

³ Ruimte-voor-ruimtebeleid: sloop van ongewenste bebouwing in combinatie met vervangende woningbouw op dezelfde of op een andere locatie. De oppervlakte bebouwing neemt fors af en de nieuwe bebouwing is landschappelijk goed ingepast. De opbrengsten van de nieuwe bebouwing maken de sloop mogelijk.

wijze dat recht wordt gedaan aan de vier landschappelijke kernkwaliteiten en dat nieuwe verrommeling wordt tegengegaan.

De Kwaliteitsatlas wordt geen bindend instrument, maar een inspirerend instrument met de bestaande (en toekomstige) kaders. De planologische doorwerking, de borging in ruimtelijke plannen van de resultaten van het kwaliteitsdebat - dat aan de hand van de Kwaliteitsatlas plaatsvindt - vindt plaats in structuurvisies en bestemmingsplannen.

Bij het opstellen van de Kwaliteitsatlas zullen de Groene Hart-gemeenten en andere belanghebbenden nauw worden betrokken zodat het geheel bottom-up tot stand komt. Het opstellen van de Kwaliteitsatlas loopt deels parallel aan dat van provinciale structuurvisies. Deze trajecten, maar ook die van de gemeentelijke structuurvisies, zullen in een iteratief proces elkaars vorming beïnvloeden.

In de provinciale structuurvisies leggen de drie provincies vast dat ruimtelijke plannen voor het Groene Hart vergezeld moeten gaan van een Beeldkwaliteitsplan. Kaderstelling voor de Beeldkwaliteitsplannen wordt opgenomen in de provinciale verordening. De Kwaliteitsatlas is een inspiratiebron voor de Beeldkwaliteitsplannen.

3.2. De groenblauwe structuur van het Groene Hart

De opgaven voor de provincies t.a.v. de groenblauwe structuur

- Water en bodem: robuuste watersystemen bewerkstelligen (bijvoorbeeld door grotere peilvakken), bodemdaling in de veenweidegebieden afremmen, ruimte bieden voor duurzame oplossingen voor de problematiek van de diepe droogmakerijen (o.a. kwel en verzilting), anticiperen op de klimaatsscenario's.
- Landbouw: ruimtelijke voorwaarden scheppen voor een economisch duurzame landbouw, als drager van de kwaliteit van het landschap, in combinatie met recreatiemogelijkheden en waar mogelijk natuurontwikkeling.
- Natuur: ruimtelijke voorwaarden scheppen voor het realiseren en behoud van een goed functionerende EHS, waaronder de Groene Ruggengraat.

3.2.1. Afremmen bodemdaling

Ruimtelijk beleid voor afremmen bodemdaling in het kort:

- Voor het beleid voor het afremmen van de bodemdaling geldt het volgende vertrekpunt:
'Substantieel afremmen van de bodemdaling binnen een robuust en klimaatbestendig watersysteem, zodanig dat het op lange termijn goed betaalbaar en beheersbaar is en dat rekening wordt gehouden met behoud en ontwikkeling van de landschappelijke kernkwaliteiten'.
- Bij het afremmen van de bodemdaling geldt de volgende prioritering en aanpak:
Prioritaire gebieden: dit zijn de gebieden waarvoor recent (2008) gebiedsprojecten zijn ingediend voor de Nota Ruimte-middelen onder de noemer 'Programma Westelijke Veenweiden' en de gebieden die zijn of worden aangewezen als Natura 2000-gebied, Top-gebied⁴ (verdrogingsbestrijding) en Groene Ruggengraat. De provincies gaan hier de doelen en ambities via integrale gebiedsprocessen en met betrokkenheid en draagvlak van de streek realiseren. Door de thematiek te analyseren vanuit een groter gebied, zullen robuustere oplossingen voor het gehele gebied gevonden kunnen worden.
Niet-prioritaire gebieden: Dit zijn de gebieden daarbuiten waar eveneens een opgave ligt op het gebied van afremmen bodemdaling en realiseren robuust waterbeheer. Realisatie van afremmen bodemdaling en van robuuste watersystemen zullen hier vooralsnog worden ingezet via o.m. de reguliere lijnen van de ruimtelijke ordening en van de peilbesluiten.
Overige gebieden: geen aanvullende maatregelen nodig.
- In veenweidegebieden die kwetsbaar zijn voor oxidatie bij bodembewerking wordt de mogelijkheid van ruwvoerteelten die gepaard gaan met bodembewerking, zoals maïsteelt, uitgesloten.
- De provincies starten pilots om ervaring op te doen met onderwaterdrainage.

Samenhang in bodem- en waterproblematiek

De problematiek in de veenweidegebieden rondom water en bodem is complex en samenhangend. Knelpunten zijn aanwezig binnen de volledige breedte van het waterbeheer: het gaat niet alleen om

⁴ Bij de Natura 2000- en de TOP-gebieden ligt het primaat niet bij het afremmen van de bodemdaling maar wordt dit meegenomen voorzover passend bij de primaire doelstelling.

bodemdaling, maar ook om de versnippering van het watersysteem, slechte waterkwaliteit (droge periodes), wateroverlast (natte periodes), verzilting door zoute kwel uit ondergrond (diepe droogmakerijen). De Nota Ruimte formuleert doelen en ambities om deze knelpunten op te lossen (zie 2.2). De drie provincies onderschrijven deze doelen en ambities en zien de uitvoering daarvan in het Groene Hart als een opgave van nationaal belang.

Algemene beleid bodemdaling

Voor het afremmen van de bodemdaling geldt voor de provincies het volgende vertrekpunt:

‘Substantieel afremmen van de bodemdaling binnen een robuust en klimaatbestendig watersysteem zodanig dat het op lange termijn goed betaalbaar en beheersbaar is en dat rekening wordt gehouden met behoud en ontwikkeling van de landschappelijke kernkwaliteiten’.

Dit betekent dat bij het provinciale ruimtelijk beleid de lagenbenadering vertrekpunt is. Het is de rol van de provincies om bij de nadere uitwerking daarvan een bredere integrale afweging te maken waarbij de belangen van gebruik (occupatielaag) en de landschappelijke kernkwaliteiten meewegen.

De provincies zullen bij de praktische realisatie van de Nota Ruimte-doelen de knelpunten met betrekking tot bodemdaling en robuust waterbeheer in samenhang bezien en inzetten op een gebiedsgerichte aanpak in grotere eenheden (polders, meerdere peilvakken) en met een mix aan maatregelen. Het uitgangspunt van de Nota Ruimte - een koppeling tussen de mate van bodemdaling en de mate van vernatting - wordt zo op een groter schaalniveau gebiedsgericht en met maatwerk en draagvlak ingevuld, in samenspraak met alle betrokkenen. Dit zal leiden tot een belangrijke afremming van de bodemdaling in een groter gebied. Ook het afremmen van ongelijkmatige bodemdaling wordt hierbij meegenomen. Dit is belangrijk omdat door ongelijkmatige bodemdaling functies op termijn (en soms nu al) moeilijk verenigbaar zijn en de waterhuishoudkundige kosten hoog.

Mate en tempo van realisatie van de doelen en ambities van de Nota Ruimte zijn afhankelijk van de beschikbare middelen. Hierin hebben provincies, rijk en waterbeheerders een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De provincies zetten ook nu al ruimschoots eigen middelen in voor het afremmen van de bodemdaling en het realiseren van een robuust watersysteem. Zonder rijksbijdragen zijn de doelen en ambities echter in onvoldoende mate te realiseren. Ze zijn van essentieel belang bij de uitvoering van de veenweideprojecten binnen het Groene Hart (zie aanvraag Nota Ruimte-middelen).

Prioritering en aanpak bij uitvoering

Niet alles kan gelijktijdig worden aangepakt. Daarom prioriteren de provincies de uitvoering. In de als prioritaire veenweidegebieden aangeduide gebieden wordt gestart met het realiseren van de gebiedsprocessen. Dit neemt niet weg dat ook in de niet-prioritaire veenweidegebieden sprake is van bodemdaling.

Prioritaire veenweidegebieden: Binnen de veenweidegebieden lopen al verschillende gebiedsprogramma's waar complexe integrale opgaven voorliggen, inclusief het afremmen van de bodemdaling en het realiseren van een robuust watersysteem. Deze programma's hebben voor provincies en rijk de hoogste prioriteit. Het gaat om twee categorieën:

- Het 'Programma Westelijke Veenweiden'.

Dit programma omvat de projecten die recent (2008) zijn ingediend voor de Nota Ruimte-middelen. Acht gebiedsprojecten uit dit programma liggen in het Groene Hart⁵. Deels zijn dit gebieden waar al gebiedsprocessen lopen (zoals de Krimpenerwaard), deels zijn ze in voorbereiding of moeten ze nog starten (zoals de Alblasserwaard). De provincies gaan hier de doelen en ambities van de Nota Ruimte via integrale gebiedsprocessen en met betrokkenheid en draagvlak van de streek realiseren.

Bij de praktische realisatie van deze ambities volgen de provincies een gebiedsgerichte aanpak met een mix aan maatregelen, waarbij de lagenbenadering vertrekpunt is, met daarbij een centrale plek voor de peilstrategieën uit de Nota Ruimte. Dit betekent dat in de praktijk de koppeling tussen 'zeer sterke bodemdaling' en 'volledige vernatting' niet altijd direct één op één is. Uit beschikbare kaarten blijkt immers dat (zeer) kwetsbare en matig kwetsbare gebieden veelal in een grillig mozaïek bijeen

⁵ Nieuwkoopse plassen, Gouwe Wiericke, Krimpenerwaard, Alblasserwaard, Wilnis-Vinkeveen, Zegveld Noord, Molenpolder/Bethunepolder en Muyevelde.

liggen. Door de thematiek te analyseren vanuit een groter gebied, zullen robuustere oplossingen voor het gehele gebied gevonden kunnen worden. Deze oplossingen betekenen dat op sommige plekken natte gebieden ontstaan die meer een natuurfunctie dan een landbouwfunctie hebben. Dit kan in deze gebieden leiden tot herstructurering en transitie van de landbouw. In andere gebieden kan de melkveehouderij versterkt aan de slag en kan de landbouw de drager van het landschap blijven. Waar precies het een of het ander zal plaatsvinden, is niet vooraf aan te geven. Dit is het resultaat van het gebiedsproces. In zijn algemeenheid streven de provincies ernaar om, waar mogelijk, de landbouw als drager voor het landschap economisch vitaal te houden. Een maatschappelijke kosten-batenanalyse zal altijd onderdeel zijn van een transitie- of transformatieproces.

- Daarnaast zijn binnen het Groene Hart gebieden aangewezen in het kader van *Natura 2000*, *Top-gebieden* (verdrogingsbestrijding) en *Groene Ruggengraat*. Voorzover deze gebieden niet al onderdeel uitmaken van het Programma Westelijke veenweiden, gaan de provincies ook hier mogelijkheden benutten om door middel van inrichtingsmaatregelen en gebiedsprocessen de bodemdaling af te remmen en een robuust waterbeheer te realiseren. Gebieden die (zeer) kwetsbaar zijn voor bodemdaling, worden waar mogelijk binnen de begrenzing van de Groene Ruggengraat opgenomen met een strategie van sterke tot volledige vernatting. Landbouwgebied verandert hierdoor (deels) in natte natuur, wat gunstig is voor het afremmen van de bodemdaling.

Voor de gebiedsprocessen is van belang te beschikken over actuele informatie over de kwetsbaarheid voor bodemdaling. Provincie Utrecht beschikt hierover. Noord- en Zuid-Holland zorgen hiervoor in het kader van de gebiedsprocessen. Het eenduidig hanteren van de term kwetsbaar is hierbij noodzakelijk. De dikte van het veenpakket, de aanwezigheid van afsluitende kleilagen, de snelheid van bodemdaling en het soort veen zijn onderdelen die deze definitie kunnen bepalen.

Niet-prioritaire veenweidegebieden: In de veenweidegebieden buiten de prioritaire gebieden is de problematiek met betrekking tot afremmen bodemdaling en realiseren robuuste watersystemen eveneens aanwezig. De provincies hebben ervoor gekozen hier geen ingrijpende transitie- en transformatieprocessen in te zetten. Realisatie van afremmen bodemdaling en robuuste watersystemen zullen hier vooralsnog worden ingezet via de reguliere lijnen van onder meer de ruimtelijke ordening en van de gebiedsgerichte processen van de peilbesluiten.

Overige gebieden: In de gebieden die matig of niet kwetsbaar zijn voor bodemdaling is geen aanvullend beleid nodig om de bodemdaling af te remmen. Het bestaande beleid kan worden voortgezet.

Aanvullend beleid

In zijn algemeenheid geldt dat in de landbouwgebieden met veengronden die kwetsbaar zijn voor oxidatie bij bodembewerking, de mogelijkheid van ruwvoerteelten die gepaard gaan met bodembewerking, zoals maïsteelt, uitgesloten worden. Dit geldt zowel voor de prioritaire als de niet-prioritaire gebieden. Het scheuren voor graslandverbetering is wel toegestaan.

De provincies zijn ervan overtuigd dat innovatieve technieken van groot belang zijn om de wateropgaven voor de toekomst het hoofd te kunnen bieden. Een voorbeeld hiervan is onderwaterdrainage. Deze techniek lijkt gunstige effecten te hebben op het afremmen van de bodemdaling en op de agrarische bedrijfsvoering. Alvorens onderwaterdrainage op grote schaal toe te passen is onderzoek naar de effecten nodig. Negatieve effecten op het gebied van watertoevoer, waterberging en waterkwaliteit zijn immers niet uit te sluiten. De provincies zullen in overleg met waterschappen en de landbouw met enkele pilots met onderwaterdrainage starten. De uitkomsten van deze pilots zullen een belangrijke rol spelen in de besluitvorming over grootschalige toepassing.

3.2.2. Robuust en klimaatbestendig waterbeheer

Ruimtelijk beleid voor robuust en klimaatbestendig waterbeheer in het kort

Vanuit de lagenbenadering is een robuust en klimaatbestendig waterbeheer in het Groene Hart mede sturend voor het ruimtelijk beleid. Dit betekent onder meer het volgende

- **Tegengaan wateroverlast:** Wateroverlast in het landelijke gebied lokaal oplossen vanuit het principe 'vasthouden-bergen-afvoeren'. In een enkel geval is een grootschalige ruimtelijke oplossing nodig. In diepe droogmakerijen kan waterberging veelal meekoppelen met andere doeleinden. Voldoende ruimte voor piekberging binnenstedelijk creëren of direct langs

de rand van de stad (in combinatie met groenopgaven).

- **Voldoende zoetwateraanvoer:** Zuinig zijn met water is een belangrijke no-regret-maatregel. Samen met het rijk en de waterschappen een langetermijnvisie op stellen voor de zoetwatervoorziening van het Groene Hart, binnen de context van een landelijke visie hierover.
- **Grote peilvakken:** Vooral in de gebieden die kwetsbaar zijn voor bodemdaling is het beleid gericht op het robuuster maken van het watersysteem. Grote peilvakken vormen hier een essentieel onderdeel van. Concretisering via maatwerk per gebied.
- **Diepe droogmakerijen:** In diepe droogmakerijen met een urgente wateropgave streven naar vernatting al dan niet in combinatie met functieverandering.
- **Waterveiligheid:** besluitvorming hierover vindt vooral plaats op landelijk niveau.

Zoals in de paragraaf hiervoor al is aangegeven, sturen de doelen en ambities van de Nota Ruimte in de richting van ‘..... een robuust en klimaatbestendig watersysteem dat op lange termijn goed betaalbaar en beheersbaar is en dat rekening houdt met behoud en ontwikkeling van de landschappelijke kernkwaliteiten’.

Klimaatveranderingen veroorzaken in Nederland onder meer drogere zomers, nattere winters en intensievere neerslag. Extremen komen verder uit elkaar te liggen.

Een robuust watersysteem betekent binnen deze context het volgende: het biedt veiligheid voor de gebieden die kwetsbaar zijn voor overstromingen, ook op lange termijn. Het biedt oplossingen voor problemen als wateroverlast, bodemdaling en droogte, tegengaan verzilting en slechte waterkwaliteit. Het biedt mogelijkheden om (bestaande) functies duurzaam te faciliteren. Vanuit een breder gebiedsperspectief biedt het kansen voor het verbeteren van de landschappelijke kwaliteiten, voor recreatie, natuur en wonen aan/bij het water. Meer in detail hierover het volgende.

Waterveiligheid

Het landelijk beleid maakt een omslag naar een risicobenadering. Er wordt niet alleen gekeken naar de kans op een dijkdoorbraak, maar ook naar het effect ervan (risico=kans x effect). Hoe meer bebouwing in het achterliggende binnendijkse gebied, hoe groter het aantal slachtoffers en de economische schade in geval van overstroming kan zijn, en dus hoe sterker/hoger de dijk moet zijn. Hier ligt een belangrijk raakvlak met de ruimtelijke ordening, ook in het Groene Hart. Het gaat dus om mogelijk noodzakelijke dijkversterkingen en gevolgenbeperkende maatregelen in relatie tot de functies in het achterland. Dit alles vraagt ruimtelijke reserveringen. Welke dat zijn, is echter nog niet bekend. Op dit moment lopen er landelijk meerdere beleidsprocessen, met een bredere scoop dan het Groene Hart, die bepalend zijn voor de vraag of en zo ja welke (ruimtelijke) waterveiligheidsmaatregelen genomen moeten worden (o.a. Nationaal Waterplan, Veiligheid Nederland in Kaart en een studie in het kader van Randstad Urgent naar waterveiligheidsproblematiek dijkring 14 i.r.t. dijkringen 15 en 44). Daarnaast zal het rijk, in navolging van het advies van de Commissie Veerman (september 2008), op korte termijn onderzoek starten naar een ‘afsluitbaar open’ Rijnmond zowel aan zeezijde als aan landzijde.

Op basis van de (tussentijdse) uitkomsten van al deze landelijke sporen kunnen de provincies binnen het traject van hun provinciale structuurvisies beoordelen of nu al een gezamenlijk ruimtelijk beleid voor het versterken van de waterveiligheid noodzakelijk is.

Tegengaan wateroverlast

Berekeningen door waterschappen laten zien dat wateroverlast (bij overvloedige neerslag) *in het landelijke gebied* van het Groene Hart bijna overal lokaal opgelost kan worden vanuit het principe ‘vasthouden-bergen-afvoeren’. In een enkel geval is een grootschalige ruimtelijke oplossing nodig. In diepe droogmakerijen kan waterberging veelal meekoppelen met andere doeleinden, zoals het verbeteren van de waterkwaliteit, natuurontwikkeling, recreatie en toerisme en klimaatbestendige woningbouw. Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit staat in dergelijke brede gebiedsontwikkelingen meestal vooraan.

Provinciegrensoverschrijdende grootschalige maatregelen voor waterberging spelen op dit moment nergens binnen het Groene Hart. Indien bij Groot Mijdrecht-Noord (GMN) wordt gekozen voor een ruimtelijke strategie die combineerbaar is met calamiteitenberging, dan is het logisch dat GMN de functie calamiteitenberging van de aangrenzende Ronde Hoep (Noord-Holland) overneemt. De keuze

over GMN is in voorbereiding via een gebiedsproces. Naar verwachting zullen Provinciale Staten van Utrecht in december 2008 besluiten over de uitwerking van een variant voor GMN.

Voldoende ruimte voor piekberging is ook *binnenstedelijk* van belang om wateroverlast te voorkomen. Indien er binnen de stad te weinig ruimte hiervoor is, kan gezocht worden naar een combinatie met groenopgaven direct aan stadsranden. Bij nieuwe stedelijke ontwikkeling dient duidelijk te zijn hoe wateropvang plaatsvindt en dat dit toereikend is.

Voldoende zoetwateraanvoer

Dit is een kwestie die met het veranderende klimaat een steeds grotere betekenis krijgt, zowel op landelijk schaalniveau als op het niveau van het Groene Hart. In het Groene Hart is voldoende zoet water van belang voor verschillende met elkaar samenhangende beleidsdoelen, zoals afremmen bodemdaling, tegengaan verzilting, inrichting en beheer van de Groene Ruggengraat. De Delta-commissie stelt in haar advies (sept. 2008) het volgende: *'Het benodigde water voor West-Nederland moet via het IJsselmeer worden aangevoerd. De infrastructuur hiervan moet worden aangepast. Verder moet er ruimte komen voor lokale berging in diepe droogmakerijen. De zoetwatervoorziening voor het Rijnmondgebied moet onderdeel uitmaken van het onderzoek'*. Gegeven deze situatie stellen de provincies twee lijnen voor:

- Zuinig zijn met water. Dit is een belangrijke no-regret-maatregel. Er valt immers nog veel winst te halen door aanpassingen van het huidige watersysteem. Zo vragen vaste waterpeilen om erg veel wateraanvoer. Een meer flexibel peilbeheer is hiervoor in principe een goede oplossingsrichting. Ook het bestrijden van verzilting vraagt veel zoetwater (doorspoeling). Hiervoor zou een meer regionale aanpak een goede oplossingsrichting kunnen zijn, bijvoorbeeld door diepe droogmakerijen met een verziltingsproblematiek los te koppelen van het omringende watersysteem. Ook acceptatie van een hoger zoutgehalte kan een bijdrage leveren aan 'zuinig zijn met water', immers veeteelt kan nog plaats vinden met een chloridenorm van 1000mg/liter.

- Opstellen van een "langetermijn-visie zoetwatervoorziening Groene Hart". Om op een verantwoorde en effectieve wijze zuinig te kunnen zijn met water, willen de provincies samen met het rijk en de waterschappen een visie opstellen met betrekking tot alle watervragende functies binnen het Groene Hart. Ook de peilstrategieën in relatie tot afremmen bodemdaling zijn hier onderdeel van evenals de verdringingsreeksen. Met deze visie kan worden bereikt dat de groenblauwe vraagstukken vanuit een zo integraal mogelijke benadering worden opgepakt. De visie wordt geplaatst binnen de context van een landelijke visie hierover. Immers het vraagstuk over eventuele wateraanvoer vanuit het IJsselmeer naar West-Nederland (zie advies Deltacommissie) is sturend voor eventuele oplossingen op Groene Hart-niveau.

Het opstellen van deze visie verandert niets aan de doelen en ambities voor afzonderlijke beleidsvelden, zoals het afremmen van de bodemdaling. Maar voor de praktische realisatie hiervan is een integrale visie op het totale watersysteem nodig, zodat duurzame oplossingen gevonden kunnen worden.

Grote peilvakken als inrichtingsmaatregel

Een combinatie van verschillende vormen van landgebruik en verschillen in bedrijfsstijlen heeft afgelopen decennia (vooral sinds de jaren zestig) geleid tot ongelijkmatige bodemdaling. Dit leidt lokaal tot een kleinschalige variatie in hoogteligging en daarmee tot een versnippering van peilvakken, tot hogere kosten voor het waterbeheer en tot een grotere kwetsbaarheid van het systeem. Door de klimaatsverandering wordt dit nog versterkt. Vooral in de gebieden die kwetsbaar zijn voor bodemdaling is het beleid daarom gericht op het robuuster maken van het watersysteem. Grote peilvakken vormen hier een essentieel onderdeel van. De huiskavels liggen dan in de hogere delen van de peilvakken, de veldkavels liggen in de nattere lagere percelen. In de nattere percelen wordt de koppeling met natuurontwikkeling gelegd (agrarisch natuurbeheer).

De provincies realiseren zich dat grote peilvakken niet altijd een goede oplossing zijn. De gewenste omvang van een peilvak is afhankelijk van meerdere argumenten en van de lokale situatie. Dit vraagt maatwerk per gebied. Vanuit het oogpunt van voldoende beschikbaarheid van zoetwater kunnen soms argumenten gelden die juist pleiten vòòr het differentiëren van peilvakken en peilbeheer, zoals het

scheiden van vaste en flexibele peilen (meer flexibel peilbeheer⁶), en het scheiden van zoet-zout (afkoppelen diepe droogmakerijen met een verziltingsprobleem). Ook de perspectieven voor de landbouw kunnen een rol spelen bij de grootte van een peilvak, of de aanwezigheid van (lint-) bebouwing. Argumenten en effecten van grote peilvakken zullen per situatie goed in beeld gebracht moeten worden, zodat op grond van een bredere afweging een keuze kan worden gemaakt.

Diepe droogmakerijen

In het Groene Hart ligt een aantal diepe droogmakerijen. Zij liggen als diepe putten in het landschap. Hier is het veen ontgonnen en de overblijvende plassen zijn later droog gemalen. De niet ontgonnen veengebieden en plassen er om heen liggen enkele meters hoger.

De droogmakerijen kennen een gemeenschappelijke problematiek. Door de lage ligging trekt water uit omliggende veenweidegebieden, recreatieplassen en (natuur)terreinen en veroorzaakt zo verdroging van natuurgebieden waardoor het inlaten van gebiedsvreemd water nodig wordt. In een aantal diepe droogmakerijen is door het ontbreken van een slecht doorlatende kleilaag sprake van zeer grote kwel. Wanneer die kwel bovendien brak en voedselrijk is, kan het nodig zijn de polder met (gebiedsvreemd) zoet water door te spoelen. Diepe droogmakerijen vergroten zo direct en indirect de behoefte aan schoon water. In tijden van langdurige droogte kan dit tot knelpunten leiden (verzilting).

Afhankelijk van de ligging van de diepe droogmakerij in de omgeving is de problematiek meer of minder ernstig. Waar de opgave complex is, wordt geprobeerd via gebiedsprocessen, met alle betrokken partijen aan tafel, tot oplossingen te komen. Waar de problematiek ernstig is, is aandacht daarvoor in de structuurvisies vereist. Hoewel het in alle gevallen per gebied bekeken moet worden, is de rode draad helder. Deze kan als volgt worden verwoord als beleidsrichting voor de provinciale structuurvisies:

- In diepe droogmakerijen met een urgente wateropgave streven naar vernatting al dan niet in combinatie met functieverandering. Daarbij moet de ruimtelijke kwaliteit verbeteren en vindt waar nodig en mogelijk meekoppeling plaats met waterberging, natuurontwikkeling, recreatie en toerisme en klimaatbestendige woningbouw.
- Op korte termijn ontwikkelingen uitsluiten die toekomstige oplossingen voor de wateropgave ernstig bemoeilijken. Het gaat hierbij vooral om onomkeerbare kapitaalsintensieve investeringen, zoals nieuwe bouwpercelen voor agrarische bedrijven en de aanleg van infrastructuur.
- Via gebiedsprocessen de oplossingsrichtingen verder uitwerken, waarbij de afwegingen in een breder gebiedsperspectief worden gezien dan alleen van de droogmakerij zelf.

De diepe droogmakerijen waar urgente wateropgaven voorliggen en waar via gebiedsprocessen oplossingen worden geregeld, zijn: Groot Mijdrecht-Noord, Bethunepolder, Horstermeer, Polder Nieuwkoop, Middelburg-Tempelpolder, Polder Noordplas/Hazerswoudsche droogmakerij, Eendrachtspolder en Driemanspolder. Bovenstaande oplossingsrichting is in deze gebieden dus van toepassing.

Waterkwaliteit

De kwaliteit van het water is in het Groene Hart van belang in relatie tot de biodiversiteit, de productie van drinkwater en voedsel en het gebruik als zwemwater. De waterkwaliteit is nog niet overal op het gewenste niveau, hoewel er de afgelopen jaren veel vooruitgang is geboekt. In de Europese Kaderrichtlijn Water zijn doelen en normen gesteld die in 2015 gehaald moeten worden, ook in het Groene Hart. Dit vraagt een integrale, gebiedsgerichte en innovatieve aanpak die samenwerking vereist tussen provincies, waterschappen en gemeenten. In de veenweidegebieden en de diepe droogmakerijen liggen lastige waterkwaliteitsopgaven. De klimaatsverandering maakt de opgave nog complexer omdat in tijden van droogte meer behoefte is aan schoon water, bijvoorbeeld voor doorspoeling van gebieden om verzilting tegen te gaan. In de provinciale Waterplannen krijgt het beleid voor de waterkwaliteit vorm. Ook daarin zorgen de drie provincies voor afstemming op Groene Hart-niveau.

No-regretmaatregelen

Een deel van het beleid in relatie tot bodem en water is noodgedwongen agenderend. De gebiedsgewijze invulling is nog niet altijd mogelijk. Uiteraard moet zoveel mogelijk worden voorkomen dat in-

---

⁶ Zie voetnoten 1 en 2 (par. 2.1)

vesteringen worden gedaan die kort daarop overbodig zijn door uiteindelijke keuzes op gebiedsniveau. Door nauwe samenwerking met betrokken partijen streven de provincies er naar onzekerheden te minimaliseren. Daar waar ze onontkoombaar zijn, worden ze helder benoemd en waar mogelijk en wenselijk worden beleidsbesluiten aan termijnen gebonden. Op deze wijze wordt het aantal 'spijtmaatregelen' beperkt en de stap naar uitvoering niet onnodig vertraagd.

3.2.3 Landbouw met een blijvend perspectief

Ruimtelijk beleid voor landbouw in het kort

Omdat landbouw de belangrijkste drager is van het open veenweidelandschap, is een blijvend economisch perspectief voor de landbouw noodzakelijk. Dit betekent ruimte bieden voor schaalvergroting, lokaal extensivering, innovatie en verbreding. Dit moet plaatsvinden binnen de randvoorwaarden van behoud van kernkwaliteiten en afremmen van de bodemdaling.

Voor het behoud van de kernkwaliteiten is in grote delen van het veenweidegebied een blijvend economisch perspectief voor de landbouw een voorwaarde. Dit perspectief kan voortkomen uit de wereldmarkt, de regionale markt of vanuit vormen van verbrede landbouw. De productie-omstandigheden in het Groene Hart bieden een goede basis voor een blijvend perspectief. Zeker de bodemgesteldheid is een sterke factor voor goede ontwikkelingsmogelijkheden. Door de geringere droogtegevoeligheid bieden de veenweiden ook goede perspectieven in relatie tot de verwachte toenemende droogte.

Het beleid van de drie provincies voor de landbouw is gericht op het bieden van ontwikkelingsruimte aan de landbouw, binnen de randvoorwaarden van de kernkwaliteiten en het afremmen van de bodemdaling, met toepassing van de lagenbenadering. Plaatselijk kan sprake zijn van een spanningsveld tussen de belangen van landbouw en die van natuur. In de provinciale structuurvisies wordt hieraan nader invulling gegeven op gebiedsniveau. Schaalvergroting is een belangrijke voorwaarde voor een blijvend economisch perspectief. Dit vertaalt zich in grotere bedrijfsgebouwen en meer hectares per bedrijf. Onder voorwaarde dat de gebouwen voldoende geconcentreerd zijn gelegen en er wezenlijk aandacht is besteed aan landschappelijke inpassing en situering, staat het ruimtelijk beleid nieuwe en uitbreiding van bedrijfsgebouwen niet in de weg. De schaalvergroting qua oppervlakte biedt ook mogelijkheden om een deel van het areaal extensiever te gebruiken. Dit draagt bij aan de agrobiodiversiteit en biedt kansen voor het verder verduurzamen van de waterhuishouding (grote peilvakken). Voorwaarde is dat het aandeel extensiever te gebruiken percelen en de ligging daarvan zodanig is dat het een rendabele bedrijfsvoering niet in de weg staat.

Innovatie en structuurversterking (w.o. een meer aangesloten ligging van de huis- en veldkavels) in de bedrijfssector zijn belangrijke voorwaarden om de landbouw economisch sterk te houden. Het ruimtelijk beleid moet hiervoor ruimte bieden.

Verbreding van de landbouw kan ook bijdragen aan een blijvend perspectief. Kansrijke mogelijkheden zijn onder meer (verblijfs)recreatie, streekeigen producten, groenblauwe diensten, educatie en zorg. Verbreding is nadrukkelijk geen optie uit armoede, maar een bewuste keuze in de bedrijfsvoering. Verdere professionalisering biedt kansen voor rendabele bedrijven. Het beleid van de provincies biedt ruimte voor ontwikkeling van de verbreding onder dezelfde voorwaarden als hiervoor genoemd. Het blijvend onderdeel zijn van de agrarische bedrijfsvoering is een voorwaarde voor de verbreding. Het uitgroeien tot op zichzelf staande bedrijven zonder agrarische component is niet gewenst.

Grootschalige niet-grondgebonden veehouderij is gebiedsvreemd voor het Groene Hart en kan de kernkwaliteiten schaden. Daarom worden geen mogelijkheden geboden voor nieuwvestiging van niet-grondgebonden veehouderij. Ontwikkeling van een bestaande niet-grondgebonden neventak tot de hoofdactiviteit is alleen dan aanvaardbaar wanneer duidelijk is dat dit in de specifieke situatie niet leidt tot een wezenlijke aantasting van de kernkwaliteiten. Dit moet worden onderbouwd in een Beeldkwaliteitsplan.

In het Groene Hart liggen zowel enkele gebieden waar de glastuinbouw is geconcentreerd, als solitaire glastuinbouwbedrijven. Het bestaande beleid is gericht op bundeling van de glastuinbouwbedrijven op de daarvoor aangewezen locaties. Uitbreiding hiervan in het Groene Hart is niet aan de orde. Dit beleid, dat ook voorziet in ruimte voor ruimtemogelijkheden, wordt voortgezet.

Een specifiek aandachtspunt binnen de sector landbouw in het Groene Hart is de Greenport Boskoop e.o., het centrum voor de boom- en sierteelt. Het gebied ligt in de overgang stad-land en heeft een verdicht karakter. De economische betekenis van het complex is groot. De ontwikkeling van dit complex vraagt naast aanpak van de oude teeltgebieden om een eigen benadering van het watervraagstuk, zowel in kwalitatieve (verzilting) als kwantitatieve zin en daarnaast een oplossing van het ontsluitingsvraagstuk.

3.2.4. Natuurontwikkeling

Ruimtelijk beleid voor natuurontwikkeling in het kort

- Groene Ruggengraat:
  - o het ruimtelijk beleid van de drie provincies richt zich op het realiseren van een Groene Ruggengraat met een integrale inrichting conform de doelen in Randstad Urgent
  - o Voor de natuurdoelen is dit beleid gericht op een aansluitend tracé, waarbij gebieden die zeer kwetsbaar zijn voor bodemdaling zoveel mogelijk binnen de begrenzing worden opgenomen;
  - o na lokaliserend wordt de natuurfunctie vastgelegd in de provinciale structuurvisie;
  - o bij de inrichting van het tracé worden de kernkwaliteiten gerespecteerd.
- Voor de overige delen van het Groene Hart wordt het bestaande beleid voor natuurontwikkeling voortgezet.

Behoud en herstel van de biodiversiteit vormt uitgangspunt van het natuurbeleid. Het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur en het voldoen aan de Natura 2000-vereisten biedt een goede basis (omvang en samenhang) hiervoor. Daarnaast zijn ook de kwaliteit van het milieu (bijv. schone bodem, ammoniak) en van water (zoals constante kwaliteit, natuurlijk peilverloop) van belang.

Belangrijkste element voor de natuurontwikkeling in het Groene Hart is het Randstad Urgent- en Groene Hart-icoonproject Groene Ruggengraat. Het gaat om een integrale ruimtelijke inrichting met meerdere doelen, waaronder natuur, maar ook landschap, recreatie en waterhuishouding (zie paragraaf 4.3 en Bijlage 2). Voor het doel natuur is relevant dat de Groene Ruggengraat een onderdeel vormt van de robuuste ecologische verbinding tussen de Zeeuwse wateren en het Lauwersmeer en dat deze de natuurgebieden in het Groene Hart met elkaar verbindt. Het is een verbinding, bestaande uit schakels (corridors) en bredere knopen (stapstenen), die samen zorgen voor een geschikt leefgebied voor specifieke natuurdoeltypen en soorten. De Groene Ruggengraat krijgt de ecosystemen 'moeras, struweel en groot water' en 'grasland met klein water'⁷. De Groene Ruggengraat wordt, zonder af te doen aan het ecologisch functioneren als geheel, per deeltraject gedifferentieerd ingevuld. Hiervoor worden natuurgebiedsplannen opgesteld.

Het ruimtelijk beleid van de drie provincies voor de Groene Ruggengraat is gericht op het realiseren van de integrale doelstellingen. Voor het natuurdoel geldt daarbij als ruimtelijk beleid het kunnen realiseren van een aansluitend tracé, met een inrichting en beheer die overeenkomen met het ambitieniveau en de natuurdoeltypen. De afzonderlijke onderdelen van de Groene Ruggengraat moeten zo liggen dat de gewenste natuurdoelen gerealiseerd kunnen worden en dat bestaande natuurgebieden en voor bodemdaling kwetsbare gebieden er zoveel mogelijk in worden opgenomen.

Bij de inrichting worden de kernkwaliteiten gerespecteerd. De natuurinrichting zal zodanig plaatsvinden dat deze bijdraagt aan (het versterken van) de kernkwaliteiten. Zodra de ruimtelijke keuzes voor de Groene Ruggengraat (per deelgebied) duidelijk zijn, wordt de natuurfunctie vastgelegd in de provinciale structuurvisie.

Voor de overige delen van het Groene Hart is het bestaande ruimtelijk beleid toereikend om de natuurdoelen te bereiken. Hier is geen nieuw of meer onderling afgestemd beleid nodig. Dit betekent dat de provinciale structuurvisies het EHS-beleid handhaven en ontwikkelingen die het functioneren daarvan belemmeren, voorkomen.

---

⁷ Afsprakendocument Robuuste Verbindingen LNV – Provincies (2003)

3.3. De (be)leefbaarheid van het Groene Hart

3.3.1. Wonen

Ruimtelijk beleid voor wonen in het kort

- Bij verstedelijking staat de kwaliteit voorop. Ruimtelijke ontwikkelingen voor wonen zijn mogelijk, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of versterkt (ja, mits-principe).
- Ter ondersteuning van de sturing op kwaliteit vindt ook sturing op kwantiteit plaats via migratiesaldo nul.
- De woningbouwmogelijkheden worden vooral ingezet binnen de ruimtelijke begrenzingen (contouren) en/of in de gebieden waar ruimte is voor transformatie, bijvoorkeur gekoppeld aan openbaar vervoer.
- Een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen moet bevorderd worden.

De opgaven voor de provincies t.a.v. wonen

- Concentreren van woningbouw in principe binnen ruimtelijke begrenzingen tot 2020⁸ en afgestemd op de ruimtelijke karakteristieken van het gebied.
- Bevorderen van een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen en woonmilieus dat aansluit op de wensen van de woonconsument en rekening houdt met het aanbod in de Randstad.
- Stimuleren van continuïteit in woningbouwproductie en van herstructurering binnen de principes 'ja, mits'.

Toelichting en beleid

Kwaliteit

De kwaliteit staat voorop bij verstedelijking: ruimtelijke ontwikkelingen voor wonen zijn mogelijk, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of versterkt (ja, mits-principe). Bij de sturing op kwaliteit wordt uitgegaan van de nu al door de provincies in de streekplannen gebruikte systematiek van rode contouren. Initiatieven buiten de contouren kunnen alleen onder strikte voorwaarden plaatsvinden (aantoonbare kwaliteitverbetering; aanpak verrommeling, zie hierna onder kopje "Ruimtelijke begrenzingen"). Naast de contouren bieden instrumenten als Beeldkwaliteitsplannen mogelijkheden om de kernkwaliteiten te borgen. Ook instrumenten uit de Wro, zoals de Verordening, bieden bindende borgingsmogelijkheden. Maatwerk per gebied is van belang.

De kwaliteit die in de woningbouw zelf wordt gerealiseerd past bij de ligging in het Nationaal Landschap Groene Hart en bij de kernkwaliteiten van het deelgebied waarin de ontwikkelingen plaatsvinden. De Kwaliteitsatlas is een belangrijk instrument bij de ontwikkeling van woningbouw.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen zullen we ook kijken naar de mogelijkheden om functies (duurzaam) te combineren. In de transformatiegebieden kan dit door bijvoorbeeld te streven naar verbetering van de ruimtelijke kwaliteit met waar mogelijk een meekoppeling met o.a. klimaatbestendige woningbouw.

Migratiesaldo nul

In de Nota Ruimte is vastgelegd dat in de nationale landschappen ten hoogste voor migratiesaldo nul gebouwd mag worden. Dit kwantitatieve instrument is ondersteunend aan de kwalitatieve doelstellingen voor de nationale landschappen en moet ook voldoende basis bieden voor een vitale leefkwaliteit in het Groene Hart. Het maximaal netto aantal toe te voegen woningen in het Groene Hart op basis van migratiesaldo nul is 35.700 in de periode 2004-2020⁹. Dit aantal wordt door de drie provincies als uitgangspunt overgenomen.

Zoals gezegd staat voor de provincies een kwalitatieve benadering voorop. Hierbij gaat het vooral om kwaliteit in relatie tot de passendheid in het landschap en dus niet alleen om sturing op het woningaanbod (woningdifferentiatie). Door een striktere sturing op kwaliteit kan er voldoende garantie worden gegeven dat de kernkwaliteiten zijn geborgd. Voldoende borging via kwaliteit maakt een minder

⁸ De contouren in de provincie Noord-Holland zijn (grotendeels) gedimensioneerd op 2020. De vigerende streekplannen van de provincies Utrecht en Zuid-Holland lopen echter tot 2015. De provincies zullen waar nodig de contouren in hun toekomstige structuurvisies zodanig aanpassen dat ze ruimte bieden tot 2020.

⁹ In 2007 hebben de drie provincies afspraken gemaakt over de verdeling van dit aantal over de provincies. Deze verdeling blijkt niet adequaat voor de harde plannen voor Noord-Holland. Een herverdeling is noodzakelijk. Het in deze paragraaf beschreven beleid is daarbij het kader.

De locaties Bloemendalerpolder, Rijnenburg en Zuidplaspolder vallen buiten het Groene Hart. Woningbouw in deze locaties telt dus niet mee voor de 35.700 woningen.

stringente sturing op kwantiteit ook mogelijk. Dit is ook gewenst omdat de kwantitatieve sturing onbedoelde effecten heeft. Door migratiesaldo nul worden bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen binnen kernen belemmerd, ook als die ontwikkelingen op geen enkele wijze de kernkwaliteiten aantasten en anderzijds wel leiden tot een meerwaarde van de leefbaarheid en kwaliteit van de kernen. Het Rijk verricht een verkenning naar de sturingsmogelijkheden van stedelijke ontwikkelingen in het Groene Hart, naar de instrumenten en de werking en de effecten daarvan en de rol van migratiesaldo nul daarbij. De Groene Hartprovincies worden bij deze verkenning betrokken. De resultaten van de verkenning kunnen hun weerslag krijgen in de AMvB Ruimte. Uiteraard is die sturend voor de provinciale structuurvisies.

Voor migratiesaldo nul tellen alle woningen, zowel binnen als buiten de contouren vooralsnog mee, ook die worden gebouwd via bijzondere regelingen zoals 'ruimte voor ruimte', 'rood voor groen' en nieuwe landgoederen.

Uitgangspunt voor de kwantitatieve sturing is dat de gevolgen van voor woningbouw relevante ontwikkelingen niet meer op het niveau van de afzonderlijke provincies worden beoordeeld, maar op het niveau van het hele Groene Hart. Daarvoor gaan de drie provincies gezamenlijk de feitelijke ontwikkelingen en de te verwachten planrealisaties jaarlijks monitoren, zowel kwalitatief als de kwantitatief. Eenduidige begripshandling in de structuurvisies, is hiervoor een voorwaarde. Naar aanleiding van de monitoringsresultaten kan (her-)verdeling van woningen tussen provincies plaatsvinden. Hierbij wordt rekening gehouden met demografische ontwikkelingen, woonvoorkeuren en regionale volkshuisvestelijke situaties en uiteraard met de kwaliteiten van het Groene Hart. Deze aanpak van de monitoring biedt de beste garantie voor een verdeling van de woningen binnen het Groene Hart die is afgestemd op zowel de kwaliteiten als de actuele ontwikkelingen. De aanpak biedt ook ruimte voor het tijdig inspelen op ontwikkelingen.

Voor een deel van de toekomstige woningbouw is sprake van bestaande harde ruimtelijke plannen. Deze plannen worden uiteraard gerespecteerd en kunnen worden uitgevoerd.

De regionale invulling van dit beleid vindt plaats via de provinciale structuurvisies.

Ruimtelijke begrenzingen (rode contouren)

Woningbouw vindt plaats binnen ruimtelijke begrenzingen, in streekplannen vastgelegd als contouren. Binnen deze begrenzingen wordt de volgende prioriteitsvolgorde aangehouden: eerst binnenstedelijke transformatie/vernieuwing, vervolgens waar mogelijk concentratie bij OV-knooppunten en ten slotte benutten uitlegmogelijkheden binnen de contouren. Voorlopig is het beleid van de provincie Utrecht op dit laatste een uitzondering. Haar streekplan biedt, vanwege de strakke contouren, beperkte ruimte. Maatwerk aanpassing van de rode contouren is dan ook mogelijk. Om de prioriteitsvolgorde te bevorderen, ontwikkelen de provincies instrumenten om het binnenstedelijk bouwen te stimuleren.

Woningbouwontwikkelingen buiten de huidige begrenzingen, bijvoorbeeld bijzondere woonmilieus, zijn hooguit bij hoge uitzondering mogelijk, onder de strikte voorwaarde dat verbetering van de ruimtelijke kwaliteit daartoe aanleiding geeft en er een aanmerkelijke verbetering van bijvoorbeeld de groenblauwe kwaliteiten van het gebied, op regionaal niveau, plaatsvindt. Er moet per saldo sprake zijn van kwaliteitswinst. Dit beleid wordt in de structuurvisies nader uitgewerkt.

Als ruimte noodzakelijk blijkt voor nieuwe woningbouwlocaties dan wordt vooral gezocht in de gebieden waar ruimte is voor transformatie met rode functies, zoals de Oude Rijnzone (West en Oost), Vianen-oost en de A2 corridor, passend bij de kernkwaliteiten van de betreffende gebieden. In de andere gebieden, zoals De Waarden en De Venen, is beperktere ruimte voor woningbouw, tenzij ook hier transformatieopgaven liggen.

Omdat ruimte schaars is acht de Deltacommissie een verbod op bouwen in diepe polders en op slappe veengrond op deze fysisch gezien ongunstige locaties niet zonder meer geboden. De commissie merkt daarbij op, dat besluitvorming wel plaats dient te vinden op basis van een integrale kosten-batenanalyse en dat de kosten als gevolg van lokale besluiten gedragen moeten worden door degenen die ervan profiteren.

In de praktijk is niet sprake van één woningmarkt binnen het Groene Hart. Er zijn regionale verschillen, ook binnen de provincies. In de structuurvisies wordt, binnen de bovengenoemde beleidskaders, rekening gehouden met de regionale verschillen. Daarbij wordt ook aangegeven of de beleidslijnen in deze Voorloper gevolgen hebben voor de kwalitatieve en kwantitatieve afspraken met gemeenten zoals die in de huidige streekplannen zijn opgenomen en die in principe worden nagekomen.

Beleid ten aanzien van krimp

In het Groene Hart geldt op langere termijn een perspectief van afnemende groei van het aantal inwoners en waarschijnlijk krimp. Dit effect zal zich regionaal gedifferentieerd voordoen. In het Groene Hart zal het fenomeen zich vooral voordoen in Zuid-Holland Oost en in de Gooi- en Vechtstreek. Het Utrechtse en Noord-Hollandse gedeelte van het Groene Hart zullen naar verwachting voor 2040 geen krimp ervaren.

Waar krimp aan de orde is zullen de provincies, in samenwerking met de regio's, aanzetten leveren voor een beleid dat anticipeert op het ontstaan van krimpsituaties qua bevolking in het Groene Hart.

De met krimp verband houdende afnemende woningvraag vereist voor die regio's waar het effect optreedt een herbezinning op beleid en uitvoering. De provincies zullen dit ondersteunen door in de structuurvisies inzicht te geven in de woningmarktperspectieven. Effecten voor het woon- en leefmilieu voor het Groene Hart tot 2040 worden daarbij aangegeven en in het beleid tot 2020 wordt hierop geanticipeerd. Daarbij wordt rekening gehouden met de bestaande afspraken in de streekplannen. In de randen van het Groene Hart zal de afnemende woningvraag kunnen worden opgevangen door een positief migratiesaldo vanuit de aangrenzende steden. De ruimte hiervoor kan deels worden gevonden in de metropolitane landschappen, onder voorwaarde dat dergelijke woningbouw bijdraagt aan, of in ieder geval niet ten koste gaat van, de recreatieve belevingswaarde van deze gebieden.

Leefbaarheid

Leefbaarheid heeft te maken met draagvlak voor voorzieningen. Die kan onder druk komen te staan. Dit geldt echter niet alleen voor kleine kernen maar ook voor de (wat) grotere. Immers ook het regionale centrum heeft voldoende draagvlak nodig voor (regionale) voorzieningen. De vraag naar voldoende inwoners geldt op ieder schaalniveau.

Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau blijkt overigens dat verlies van voorzieningen wel ervaren wordt door plattelanders, maar dat dit nauwelijks hun tevredenheid over het leven op het platteland beïnvloedt. Vaak is de angst voor verlies van voorzieningen groter dan het daadwerkelijk missen ervan.

De drie provincies kiezen voor een gebiedsgerichte beoordeling van de leefbaarheid. Veel zaken spelen op meerdere plaatsen, in de praktijk werkt een regionale aanpak meestal het beste.

3.3.2. Werken

Ruimtelijk beleid voor werken in het kort

- Herstructurering van bestaande bedrijventerreinen heeft het primaat.
- Enig groeiperspectief voor bestaande bedrijven en enige ruimte voor vernieuwing.
- Actief streven naar verplaatsen verspreid liggende bedrijven die niet passen in het landschap vanuit de kernkwaliteiten.
- Nieuwe bedrijventerreinen zoveel mogelijk regionaal bezien.
- Geen nieuwe kantoorlocaties ten opzichte van het huidige aanbod en de huidige plannen.

Opgaven voor de provincies t.a.v. werken

- Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde bedrijventerreinen.
- Voorzien in een kwalitatief en kwantitatief op de behoeften aansluitend, regionaal georganiseerd aanbod van bedrijventerreinen.

Toelichting en beleid

Ruimte en kwaliteit

Het bedrijfsleven in het Groene Hart heeft de ruimte om zich te blijven ontwikkelen binnen het ja, mits-principe uit de Nota Ruimte: er is binnen de ruimtelijke begrenzings van de streekplannen zeker tot 2015 ruimte voor regionale en lokale bedrijvigheid, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of versterkt. Binnen het vigerende programma krijgen nieuwe economische ontwikkelingen op een geconcentreerde wijze vorm, in samenhang met de mogelijkheden van uitbreiding, intensivering, revitalisering en herstructurering van bestaande bedrijventerreinen én met de (problematiek van de) verspreid liggende bedrijvenlocaties. Uitgangspunt hierbij is 'lokaal wat lokaal moet en regionaal wat regionaal kan'. De provincies hanteren hierbij de SER-ladder als algemeen principe. Dit is zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve opgave, omdat het bedrijventerrein qua ruimte én qua

soort terrein moet passen bij het bedrijf dat ruimte zoekt. Bestaande afspraken uit de streekplannen over oppervlakten nieuwe of uit te breiden bedrijventerreinen blijven bij deze werkwijze gehandhaafd. Regionale sturing kan aanleiding geven tot bijstelling van deze afspraken in de richting van de gebieden Oude Rijnzone (West en Oost), de A2-corridor en Vianen-oost. Dit wordt dan vastgelegd in de provinciale structuurvisies.

Bestaande bedrijventerreinen

Zorgvuldig ruimtegebruik en herstructurering van bedrijventerreinen staan hoog op de Groene Hart-agenda. Zorgvuldig ruimtegebruik zien de provincies als een middel om het ruimtebeslag te beperken en tegelijkertijd de ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen en de directe omgeving te verbeteren. Gestreefd wordt naar een optimaal gebruik van bestaande terreinen zodat minder nieuwe bedrijventerreinen hoeven te worden aangelegd. Toepassing van de SER-ladder is daarbij een instrument. Ook het behalen van ruimtewinst streven de provincies hierbij na.

Veel bedrijventerreinen zijn verouderd en voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Voorkomen moet worden dat bedrijven zich (willen) verplaatsen naar nieuwe bedrijventerreinen. Voor herstructurering is een aanzienlijke investering nodig van zowel overheidszijde als van de kant van de bedrijven. De overheden richten zich daarbij niet alleen op de openbare ruimte, een gemeentetaak, maar ook op leegstaande en verouderde panden. Het is belangrijk hierbij in het oog te houden dat voor het aanpakken van bestaande bedrijventerreinen vaak ook ruimte nodig is op nieuwe terreinen, bijvoorbeeld voor het uitplaatsen van niet goed gevestigde bedrijven. Hierbij wordt eerst gekeken of er ruimte is op bestaande terreinen in de regio, voordat verplaatsing naar een nieuw terrein aan de orde is. Door herstructurering van bedrijventerreinen neemt de verplaatsingsbehoefte van bedrijven af en neemt de levensduur van een bedrijventerrein toe.

Bestaande bedrijven in, aan en nabij bebouwingskernen

Het Groene Hart kent in en aan haar bebouwingskernen veel lokaal gevestigde bedrijven. Deze bedrijven zijn van belang voor de leefbaarheid van het Groene Hart zelf. Zij zijn vaak sponsors van lokale verenigingen en spelen ook op andere manieren een belangrijke rol in de samenleving. Deze lokaal gebonden bedrijvigheid moet zoveel mogelijk behouden blijven voor dorp of kern. Dit betekent dat de bedrijven ook enig groeiperspectief behouden. Als dit niet mogelijk is, bijvoorbeeld door te onstuimige groei, komt uitplaatsing naar een bestaand of nieuw bedrijventerrein in beeld.

In het Groene Hart liggen veel bedrijven verspreid buiten bebouwingskernen. Dit wordt vaak ervaren als verrommeling. Daar waar deze bedrijven vanuit de kernkwaliteiten van het betreffende landschap niet gewenst zijn wordt actief gestreefd naar verplaatsing naar een bedrijventerrein in de regio. De benodigde instrumenten hiervoor worden door de provincies in hun afzonderlijk provinciale structuurvisies opgenomen.

Nieuwe bedrijventerreinen

De behoefte aan terreinen voor de periode tot 2020 is grotendeels al opgenomen in de huidige streekplannen¹⁰. De provincies bekijken in de structuurvisies of de deels verspreid liggende behoefte geconcentreerd kan worden op regionale terreinen. Voor de inpasbaarheid van de terreinen wordt in de structuurvisies specifiek instrumentarium opgenomen, gericht op onder meer de financierbaarheid en op het gelijktijdig ontwikkelen van rode en groenblauwe kwaliteiten. De provincies voeren hiervoor, indien nodig, onderzoek uit voor de structuurvisie. Het is onze ambitie om door intensiever ruimtegebruik voor nieuwe terreinen een ruimtewinst te halen van gemiddeld 10-15%.

Mocht blijken dat er, ten opzichte van de in de streekplannen opgenomen locaties, extra ruimtebehoefte is, dan zijn nieuwe bedrijventerreinen mogelijk. Deze moeten zoveel mogelijk regionaal worden gezien, goed ontsloten zijn en landschappelijk ingepast. Daarbij zijn de Oude Rijnzone (West en Oost), de A2-corridor en Vianen-oost de zoekgebieden, mede vanwege de goede bereikbaarheid. Dit betekent dat niet iedere gemeente zonder meer een nieuw bedrijventerrein kan ontwikkelen of een bestaand bedrijventerrein kan uitbreiden. De inrichting van regionale bedrijventerreinen en de bedrijfsgebouwen moet passen bij de kernkwaliteiten van het gebied waarin het terrein wordt gerealiseerd.

---

¹⁰ De vigerende streekplannen van de provincies Utrecht en Zuid-Holland lopen tot 2015. De provincies bekijken in de provinciale structuurvisies of er nog aanvullende ruimtebehoefte is voor de periode 2015-2020.

Nieuwe kantoorlocaties

Het gezamenlijke Groene Hartbeleid voorziet niet in nieuwe kantoorlocaties. Op dit vlak is er voldoende aanbod en zijn er voldoende plannen in het Groene Hart, ook op de langere termijn. In de provinciale structuurvisies wordt voor kantoorlocaties vooral aandacht besteed aan de structurele leegstand van het huidige aanbod aan kantoren.

Afstemming op ruimtebehoefte

Voor de ruimtebehoefte voor werken gaan de gezamenlijke provincies uit van de behoefteramingen en –opgaven zoals vastgelegd in de streekplannen en van de actualisering die de provincies hiervan periodiek maken. Hiermee sluiten de provincies blijvend aan bij de actuele ruimtebehoefte die ook wordt afgestemd met de rest van de Randstad. De (periodieke) actualisering van de behoefteramingen en –opgaven voor bedrijventerreinen krijgen in de structuurvisies een plek.

3.3.3. Recreatie en stad-landverbindingen

Ruimtelijk beleid voor recreatie en stad-landverbindingen in het kort

- Behouden en benutten van de potenties van het Groene Hart als recreatief-toeristisch bijzonder aantrekkelijk gebied. Het gaat hierbij vooral om kwaliteiten als openheid, diversiteit, oorspronkelijkheid, herkenbare cultuurhistorie, natuur en water.
- Het realiseren van het iconoproject recreatief routenetwerk en het realiseren van verbindingen met de wijdere omgeving van het Groene Hart.
- Afronden RodS-opgave nabij de steden.

Opgaven voor de provincies t.a.v. recreatie en stad-landverbindingen

- Versterken van de recreatief-toeristische aantrekkelijkheid van het Groene Hart.
- Het verbeteren van de toegankelijkheid en bereikbaarheid van de recreatieve voorzieningen en van het hele Groene Hart vanuit de steden.

Toelichting en beleid

Het Groene Hart heeft veel mogelijkheden en potenties om te functioneren als een recreatief-toeristisch aantrekkelijk gebied. Vooral de kwaliteiten openheid, diversiteit, oorspronkelijkheid, de herkenbare cultuurhistorie en de natuur, maar ook zeker het vele water dragen hieraan bij. Het is belangrijk dat deze waarden behouden blijven en de potenties verder benut worden.

De bereikbaarheid en toegankelijkheid van het Groene Hart vanuit de steden laat te wensen over. Een betere aanhechting van het recreatieve netwerk aan de steden en aan de wijdere omgeving (kust, Utrechtse Heuvelrug e.d.) zorgt ervoor dat het landschap in het midden van de Randstad meer betekenis krijgt voor m.n. de Randstedeling. Hiervoor is het noodzakelijk het netwerk van vaarwegen en fiets- en wandelpaden in en naar het Groene Hart te verbeteren en uit te breiden. De verbetering wordt aangepakt in samenhang met het duurzame watersysteem, de landbouw en de natuurontwikkeling en de grote groenblauwe structuren in het Groene Hart. Dit vergroot de recreatieve kwaliteit van het Groene Hart. Het iconoproject Recreatief Routenetwerk is hiervoor de belangrijkste drager.

In de provinciale structuurvisies worden de (projecten voor de) bereikbaarheid en toegankelijkheid van het Groene Hart vanuit de Randsteden uitgewerkt. Hierbij is het zaak om -samen met de steden- de ligging van de gebieden voor de recreatieve uitloop en gebieden voor de stadsrandfuncties nader te bepalen en te kijken naar aspecten als verbindingen, recreatieve voorzieningen en de ruimtelijke inrichting van de overgangsgebieden op basis van de kwaliteitszonerings- en kernkwaliteiten.

Dicht bij de stad krijgt de recreatieopgave invulling door het afronden van de lopende RodS-opgaven (Recreatie om de stad). Dat leidt tot een invulling met mogelijkheden voor meer intensieve recreatie, bedoeld voor de dagelijkse uitloop van de stedeling. Mogelijkheden voor een kwaliteitslag bovenop de RodS-opgaven kunnen worden benut, voorzover het past binnen de kernkwaliteiten.

Het agrarisch cultuurlandschap biedt een goede basis voor het beoogde recreatieve gebruik. Aanvullingen op het agrarisch cultuurlandschap en de grote natuurgebieden hebben vooral betrekking op het goed bereikbaar en toegankelijk maken voor recreatief gebruik en plaatselijk op de aanleg van extra voorzieningen voor de recreatie.

3.3.4. Cultuurhistorie

Ruimtelijk beleid voor cultuurhistorie in het kort

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het Groene Hart moet rekening worden gehouden met de cultuurhistorische waarden.
- Bij het toekennen van nieuwe functies aan vrijkomende boerderijen en andere beeldbepalende panden is het karakteristieke van de bebouwingslinten richtinggevend.

Opgaven voor de provincies t.a.v. cultuurhistorie

- Bevorderen dat de cultuurhistorisch waardevolle structuren, complexen, ensembles en elementen worden behouden.
- Bevorderen dat de cultuurhistorie kan worden beleefd en bijdraagt aan de recreatief-toeristische kwaliteit van het Groene Hart.

De geschiedenis draagt de streekidentiteit van het Groene Hart. De voor het veenweidelandschap zo kenmerkende strokenverkaveling met bouwlinten en achterkades zijn vaak nog goed herkenbaar. Dit geldt ook voor de aan het water gerelateerde structuren en elementen, zoals boezemstelsels, dijken, molens en gemalen. Over het gebied verspreid liggen monumentale complexen uit verschillende periodes: middeleeuwse stadskernen, kastelen, molenensembles, industrieel erfgoed, enzovoort.

In het Groene Hart liggen ook delen van de nationale landschappen Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden gebruikte de lage ligging van het land in de zeventiende en achttiende eeuw als verdedigingssysteem, door grote delen bij vijandelijke dreiging onder water te zetten. Van deze (oude) Hollandse Waterlinie zijn nog restanten waarneembaar in de vorm van versterkingen, civieltechnische werken en inundatievelden. De Limes, de oude grens van het Romeinse Rijk, houdt zich vooralsnog verborgen in het landschap.

Veel van deze elementen zijn, behalve cultuurhistorisch waardevol, ook (potentiële) attracties voor het publiek. Ze kunnen beter worden benut, als ze duidelijker onderdeel vormen van een compleet toeristisch-recreatief aanbod in het Groene Hart. Dat kan voor individuele ondernemers weer aanleiding zijn om nieuwe initiatieven te nemen.

Het ruimtelijk beleid is gericht op behoud en ontwikkeling van de beleving en toegankelijkheid van de cultuurhistorische waarden. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het Groene Hart moet rekening worden gehouden met deze waarden. De Kwaliteitsatlas zal hiervoor voorbeelden omvatten.

Bij het toekennen van nieuwe functies aan vrijkomende boerderijen en andere beeldbepalende panden is het karakteristieke van de bebouwingslinten richtinggevend.

De cultuurhistorische aspecten worden uitgewerkt in de provinciale structuurvisies.

4. Beleidsstrategieën op gebiedsniveau

In paragraaf 3.1 is toegelicht dat het Groene Hart in vijf gebieden kan worden ingedeeld. De mate van ruimtelijke verandering die met de Voorloper wordt voorgestaan vormt hiervoor de basis. In dit hoofdstuk wordt het beleid op gebiedsniveau beschreven. De gebieden zijn weergegeven op de kaart (Bijlage 1). De thematische insteek die in hoofdstuk 3 is gekozen, is hierin geïntegreerd.

4.1. De Waarden en de Venen

De Waarden en de Venen zijn de grootste open veenweidegebieden binnen het Groene Hart. Hier is de cultuurhistorie nog zichtbaar en gaaf en in grote delen heerst rust en stilte. Deze combinatie van kernkwaliteiten (openheid, rust, veenweidekarakter) én de schaal waarin ze aanwezig zijn, is uniek voor het Groene Hart, voor de Randstad en zelfs voor Europa. Daarom geldt voor deze gebieden een strategie van 'behoud, herstel en ontwikkeling': behoud en herstel van openheid, van rust en stilte en van het veenweidekarakter, zonder daarmee 'het gebied op slot te zetten' (ontwikkeling).

De belangrijkste drager van deze landschappen is de landbouw (melkveehouderij en veeteelt). Voor het behoud van de kernkwaliteiten van de Waarden en de Venen is florerende landbouw hier dan ook een voorwaarde. Dit betekent dat in grote delen van de Waarden en de Venen het ruimtelijk beleid is gericht op het faciliteren van schaalvergroting (meer hectares per bedrijf, grotere bedrijfsgebouwen), innovatie en landbouwstructuurversterking. Dit binnen de randvoorwaarden die gelden vanuit de

kernkwaliteiten. Belangrijke delen van de Waarden en de Venen zijn kwetsbaar voor bodemdaling. Het beleid voor het afremmen van de bodemdaling is verwoord in paragraaf 3.2.1.

Vanwege de openheid van deze gebieden biedt het beleid geen ruimte voor grootschalige ontwikkelingen zoals omvangrijke bossen en nieuwe locaties voor grote windturbines. Het tegengaan en saneren van verrommeling heeft hier prioriteit. Nieuwe (agrarische) bebouwing in bebouwingslinten is mogelijk, mits dit gebeurt met respect voor de cultuurhistorische waarde.

4.2. Diepe droogmakerijen

In het Groene Hart liggen de volgende diepe droogmakerijen met een wateropgave:

- in Zuid-Holland: Polder Nieuwkoop, Middelburg-Tempelpolder, Polder Noordplas/Hazerswoudsche droogmakerij, Eendrachtspolder, Tweemanspolder, Zoetermeersepolder, Driemanspolder.
- in Noord-Holland: Horstermeer, Haarlemmermeer, Bovenkerkerpolder.
- in Utrecht: Groot Mijdrecht, Bethunepolder.

Het zijn vaak open gebieden zonder de typische kenmerken van een veenweidelandschap vanwege de diepgaande veenontginningen. Een aantal hiervan heeft een urgente wateropgave (zie de kaart in Bijlage 1). Via gebiedsprocessen wordt geprobeerd met betrokken partijen tot maatwerkoplossingen te komen voor het oplossen van deze urgente wateropgave. Zie verder 3.2.2.

4.3. De Groene Ruggengraat

Met de aanleg van de Groene Ruggengraat wordt een robuuste ecologische verbindingzone gerealiseerd van de Zeeuwse Delta tot het Lauwersmeergebied. Het ruimtelijk beleid hiervoor is beschreven in paragraaf 3.2.4. De Groene Ruggengraat heeft meer dan alleen een ecologische functie. Hij draagt ook bij aan versterking van de landschappelijke diversiteit en cultuurhistorische identiteit, een duurzaam waterbeheer en betere recreatieve mogelijkheden. De precieze invulling van de Groene Ruggengraat is afhankelijk van de natuurdoelstellingen, van de mogelijkheden vanuit een duurzaam waterbeheer (waterkwantiteit en -kwaliteit) en van de kernkwaliteiten van het gebied waar de Groene Ruggengraat doorheen loopt. Rust en stilte zijn een belangrijk goed in de Groene Ruggengraat. Voor de beleefbaarheid daarvan moet er ruimte zijn voor extensieve vormen van recreatie.

4.4. Metropolitane landschappen

De noordwest- en de noordoostzijde van het Groene Hart zijn anders dan de Waarden en Venen. De landschapsstructuur van deze delen is kleinschaliger en diverser. Ook de landbouw is diverser, er zijn omvangrijkere natuurgebieden en de relatie met de steden is hier sterker. Dit zijn de metropolitane landschappen¹¹.

De relatie tussen het landelijk gebied en de Randsteden wordt intensiever en belangrijker: de stedelingen willen het Groene Hart steeds meer beleven en de vraag naar Groene Hartproducten stijgt. Een aantrekkelijke inrichting van deze gebieden kan de gebruiksmogelijkheden vergroten, is van belang voor het leefklimaat van de stedeling en vormt ook een vestigingsplaatsfactor voor bedrijven in de Randstad. Tegelijkertijd is de kans op verrommeling in deze gebieden groot. Het landschap in de metropolitane landschappen is in vergelijking met de Waarden en de Venen kleinschaliger en de stedelijke druk en het gebruik door de stedeling is groot. Ook de landbouw is diverser en kleinschaliger. De grote diversiteit in deze gebieden is een belangrijke kernkwaliteit. Dit alles vraagt om een ander beleidsregime dan dat voor de Waarden en Venen en om een extra inspanning om deze landschappen met al hun dynamiek voor de toekomst te behouden. Een prachtig landschap dat beleefd wordt door de stedeling vormt ook een buffer tegen geleidelijke verstedelijking.

De opgave hier is om deze landschappen te beschermen én het gebied aantrekkelijk te maken als recreatief uitloophet gebied met behoud van de kernkwaliteiten. Zo wordt in metropolitane landschappen een kwalitatief prachtig landschap verenigd met landbouwkundig gebruik, natuurfuncties, duurzaam waterbeheer, recreatieve netwerken en knopen en bijzondere cultuurhistorie.

Met uitzondering van de RodS-opgaven gaat het hier niet om parkachtige inrichtingen. De landbouw is een belangrijke drager van de metropolitane landschappen en blijft dat ook. Het recreatieve gebruik door de stedeling biedt extra kansen voor verbreding van de landbouw, zowel met recreatie, als met

---

¹¹ De provincies gebruiken hier de term 'metropolaan' om aan te sluiten bij de structuurvisie Randstad 2040 en de Noord- en de Zuidvleugel. Mocht deze term alsnog worden verlaten in Randstad 2040, dan zullen de provincies in hun structuurvisie ook een andere term kiezen.

natuurontwikkeling en voor duurzaam waterbeheer. De ligging nabij de steden biedt ook mogelijkheden voor verbreding richting regionale afzet (streekproducten). De Groene Hart-provincies willen dit potentieel benutten door te investeren in het verkorten van de agro-ketens en het bevorderen van regionale voedsleconomie. Hiermee is met de voedselstrategie van de proeftuin Amsterdam een begin gemaakt.

Ook natuur is een belangrijke drager van een aantal kwalitatief zeer hoogwaardige landschappen. Zowel de netwerken van de EHS in combinatie met recreatieve routes, als de grotere natuurgebieden (waaronder Natura 2000-gebieden) vormen parels in deze gebieden. De beschermingsstatus blijft vanzelfsprekend onverkort van kracht.

Ook in de metropolitane landschappen is buiten de rode contouren geen verstedelijking mogelijk. Onder strenge voorwaarden is alleen in beperkte mate ruimte voor bijzondere woonmilieus, zoals nieuwe landgoederen en waterwonen. Het landschap en de ligging nabij de steden maakt deze gebieden aantrekkelijk voor deze bijzondere woonvormen. Indien deze woonvormen bijdragen aan de hier gewenste kwaliteitsverbetering (rood-betaalt-groenconstructies) en tevens passen binnen de kernkwaliteiten, het recreatieve en landbouwkundige gebruik en de natuurwaarden er niet door worden gehinderd, kunnen deze worden overwogen.

Voor de stedelijke waterbergingen waarvoor, ondanks het streven naar vasthouden en bergen toch moet worden afgevoerd, kan in deze zones een oplossing worden gezocht, waarbij een combinatie met recreatief gebruik is gewenst.

Metropolitane landschappen zijn gericht op behoud van de kernkwaliteiten en op een aantal plekken op transformatie naar recreatiegebied. Die liggen vooral dicht bij de steden (RodS-opgave). De RodS-opgaven zullen worden afgerond, waar nodig met een extra kwaliteitsimpuls. Alleen indien daaraan behoefte bestaat en er middelen beschikbaar zijn, kunnen grenzend aan de steden, eventueel nieuwe gebieden worden aangewezen voor een RodS-achtige inrichting. Bij de locatiekeuze en de inrichting dient rekening te worden gehouden met de kernkwaliteiten en dienen de mogelijkheden van functiecombinaties (w.o. wateropvang en natuur) zoveel mogelijk benut te worden.

Bij de inrichting van de gebieden staat het behouden en versterken van de kernkwaliteiten voorop. Ontwikkelingen die het recreatieve gebruik beperken worden geweerd. Grootschalige niet gebiedseigen ontwikkelingen die de recreatieve beleefbaarheid verstoren (waaronder nieuwe locaties voor grote windturbines) zijn hier niet aanvaardbaar.

De precieze grenzen en invulling van de metropolitane landschappen worden verder uitgewerkt in de provinciale structuurvisies. Plannen voor invulling van de metropolitane landschappen worden uiteraard samen met de steden en dorpen opgesteld. Dit zijn immers de gebieden waar de stedelijke en landelijke functies elkaar treffen en voor een gezamenlijke meerwaarde zorgen.

Daar waar de metropolitane landschappen grenzen aan de steden wordt gestreefd naar kwalitatief harde stadsranden. De bouwopgave in de steden zou mede in dienst moeten staan van de ontwikkeling van de kwaliteiten van het landschap. Instrumenten die de harde stadsrand waarborgen moeten worden voortgezet.

4.5. Transformatiezones

De Oude Rijnzone (west en oost), A2-corridor en Vianen-oost zijn de gebieden in het Groene Hart waar een op herstel van de kernkwaliteiten gerichte transformatiestrategie wordt toegepast met een invulling van stedelijke en landelijke functies. Dit zijn de zoekgebieden waar bebouwing mogelijk is, op de rivieroeverwallen van de Vecht en vooral in de Oude Rijnzone (west) en bij infrastructuur (Vianen-oost). Het verleggen en/of verruimen van de rode contouren in deze zones is bespreekbaar. Bebouwing moet wel inpasbaar zijn in het Groene Hart en de situering moet voldoen aan de criteria van de kernkwaliteiten.

Vanuit de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Groene Hart is het openhouden van het Venster Bodegraven - Woerden van belang om de grootschalige openheid van de landschappen aan weerszijden van de Oude Rijnzone beleefbaar te houden, zowel vanuit de zone als vanuit de landschappen zelf. Ook is dit venster van belang om te voorkomen dat het Groene Hart hier wordt opgedeeld. Het zelfde geldt voor de A2 corridor: ook hier maakt een open venster nabij Loenen de beleving van de landschappen aan weerszijden blijvend mogelijk en voorkomt deze dat de Vecht-

plassen van de rest van het Groene Hart worden afgesneden. Bij de Oude Rijnzone (west) en de A2-corridor moet rekening worden gehouden met inpassing van de Groene Ruggengraat. De interne kwaliteit van deze zones zit vooral in een grote diversiteit aan rode en groene functies en bebouwing.

5. Uitvoering

5.1 Van beleid naar uitvoering

Zoals in de inleiding al is vermeld, vormt de Voorloper het begin van het gemeenschappelijke proces van de drie Groene Hartprovincies voor de op te stellen provinciale structuurvisies. Het in de Voorloper opgenomen beleid wordt geïmplementeerd in de op te stellen provinciale structuurvisies. Daar wordt het ruimtelijk beleid vastgelegd. Op basis van de visie uit deze Voorloper is dat een gezamenlijk gedragen beleid. In de structuurvisies wordt –conform het daarover bepaalde in de Wro- verduidelijkt op welke wijze dat beleid wordt uitgevoerd. In de uitvoeringsparagraaf van een structuurvisie geeft een provincie aan, met welke partijen en met welke middelen ze de diverse onderdelen van het provinciale ruimtelijk beleid gaan realiseren. Deze Voorloper is niet het kader om dit uitvoerig te verwoorden. Hier kan worden volstaan met een kort overzicht.

Gezamenlijke regelgeving

De constructieve samenwerking van de drie provincies in het programma Groene Hart, met daarin het gezamenlijk uitvoeren van de iconprojecten, is een voorwaarde voor het behoud en de ontwikkeling van de kernkwaliteiten van het Groene Hart. Naast eenduidig beleid wordt ook het belang van eenduidige regelgeving onderschreven door de provincies. De concrete afstemming tussen de drie provincies is niet op korte termijn te regelen. Belangrijkste reden hiervoor is dat een voorwaarde van eenduidige regelgeving is dat het beleid op die onderwerpen strikt identiek is. Hiervan is op detailniveau nu nog geen sprake. De provincies hebben nog hun eigen vigerende beleid, veelal ook met gebiedsgebonden accenten of juist geldend voor de hele provincie en niet alleen voor het Groene Hart. Om gezamenlijke regelgeving mogelijk te maken zal worden gewerkt aan het gezamenlijk (her)formuleren van regelgeving die in de verordeningen van de drie provincies kan worden opgenomen. In die zin is de Voorloper geen afgerond verhaal. Juist ten aanzien van dergelijke onderwerpen waar de provincies ook al vigerend beleid voor hebben, is het (her)formuleren van gezamenlijke regelgeving voor het Groene Hart geen sinecure. Om over de gezamenlijke sturingsfilosofie zo concreet mogelijke afspraken te kunnen maken, worden de mogelijkheden voor zaken als gezamenlijke of gelijkkluidende instrumenten en het bijbehorende proces in een vervolgproces uitgediept. Samen vormen die gemeenschappelijke uitwerkingen van instrumentarium de onderzoeksagenda voor dat vervolgproces van de Voorloper. De drie provincies pakken dit op korte termijn op zodat dit –waar nodig- kan worden betrokken bij het opstellen van de provinciale structuurvisies.

Het Rijk stelt voor de doorwerking van de nationaal-ruimtelijke belangen in de nationale landschappen de AMvB Ruimte op. Daarin worden regels opgenomen voor de begrenzing van het nationaal landschap, het 'ja, mits'-regime, kernkwaliteiten, migratiesaldo nul en het tegen gaan van grootschalige uitbreiding of aanleg van stedelijk gebied, infrastructuur of glastuinbouwgebieden. Uit een deel van de AMvB vloeit de opdracht voort om het daarin verwoorde beleid uit te werken in provinciale regels en deze in verordeningen vast te leggen. Dat zullen de drie provincies uiteraard in onderlinge afstemming vormgeven.

Monitoren

Met het inzetten van het beleid en de instrumenten staat niet zonder meer vast dat de beoogde doelen worden bereikt. Op basis van de huidige kennis en inschattingen valt dit te verwachten, maar de praktijk leert dat nu nog niet voorziene ontwikkelingen soms tot andere resultaten leiden. Ook kunnen zich nieuwe kansen voordoen. De drie provincies zullen aan de hand van monitoringsresultaten gezamenlijk beoordelen of het in de Voorloper voorgestelde beleid feitelijk tot het bedoelde resultaat leidt. Deze monitoring zal worden gecontinueerd nadat de Voorloper verwerkt is in de provinciale structuurvisies.

Dit geldt in het bijzonder voor het beleid dat is gericht op de waterhuishouding, waaronder het afremmen van de bodemdaling. Op dit moment vinden op landelijk niveau nog diverse onderzoeken plaats, bijvoorbeeld over de effecten van klimaatsverandering. De resultaten daarvan kunnen aanlei-

ding geven tot aanpassing van het beleid. Het in de Voorloper voorgestelde beleid om de bodemdaling af te remmen gaat uit van de inzet van innovatieve technieken, zoals onderwaterdrainage. De eerste bevindingen daarmee zijn positief, maar er is nog onvoldoende zekerheid over het totale effect op termijn. Als blijkt dat dit onvoldoende bijdraagt aan het afremmen van de bodemdaling zal beoordeeld worden welke beleidsaanpassing nodig is of dat andere instrumenten nodig zijn. Ook de ontwikkeling van de woningbouw en bedrijventerreinen vormt een onderwerp van frequente monitoring en herijking.

Uitvoeringsprogramma's en icoonprojecten

Uitvoering van beleid geschiedt op alle beleidsniveaus en in onderlinge samenwerking. De Voorloper (als gemeenschappelijke interprovinciale bouwsteen) en de provinciale structuurvisies vormen het ruimtelijk kader voor die uitvoering. Dit geldt in het bijzonder voor twee voor het Groene Hart belangrijke uitvoeringsprogramma's, te weten:

- Uitvoeringsprogramma 2007 – 2013, Groene Hart, het icoon van Nederland
- Programma Westelijke veenweiden

Deze twee al bestaande uitvoeringskaders zijn input voor het opstellen van de structuurvisies.

In het Uitvoeringsprogramma 2007 - 2013 zijn 10 icoonprojecten opgenomen. Hieraan is recent als elfde toegevoegd Schelluinen-west. De icoonprojecten hebben een hoge prioriteit bij de uitvoering. Ze zijn essentieel voor het Groene Hart-beleid, ze hebben een voorbeeld- of aanjaagfunctie voor het hele Groene Hart en zijn in uitvoering of kennen een reëel perspectief daarop. Behoudens het icoonproject Merk en marketing, hebben de icoonprojecten ruimtelijke implicaties. Ze worden daarom meegenomen in de provinciale structuurvisies. De icoonprojecten zijn beschreven in Bijlage 2.

De beschikbaarheid van financiële middelen is bij de uitvoering van de beide programma's een belangrijke factor. Provincies en Rijk hebben hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

5.2. Instrumentarium

Er zijn diverse instrumenten nodig om het hiervoor beschreven beleid uit te voeren. Zowel ruimtelijke ordeningsinstrumenten als niet-ruimtelijke ordeningsinstrumenten. Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste. Naast deze instrumenten wordt de Kwaliteitsatlas een belangrijk instrument voor de uitvoering van het Groene Hartbeleid. Die is beschreven in paragraaf 3.1.

Wro-instrumentarium

Provinciale structuurvisie

Belangrijke basis voor het inzetten van het Wro-instrumentarium vormt de provinciale structuurvisie. Van een formele koppeling van structuurvisies en de toepassing van bevoegdheden is weliswaar geen sprake, maar de structuurvisie vormt wel een belangrijke basis voor afstemming van beleidsvorming en beleidsuitvoering.

In de structuurvisie wordt het provinciaal belang aangegeven en wordt verwoord welke instrumenten worden benut om het beleid uit te voeren. Het kader voor het beleid dat in de Voorloper is opgenomen –voor zover ruimtelijk relevant- wordt door de drie provincies vastgelegd in de provinciale structuurvisies.

Provinciale verordening

De drie provincies stellen elk een provinciale verordening vast als bedoeld in de Wro. De verordening geeft helderheid vooraf naar gemeenten, burgers en maatschappelijke organisaties (instrumentele functie). De verordening is te zien als een soort provinciale wet, zij bevat de algemene provinciale regelgeving. Daarnaast kan ook gebiedsspecifieke regelgeving in de provinciale verordening worden opgenomen (zoals voor het Groene Hart). Het gaat dan om bijvoorbeeld de bescherming van de kernkwaliteiten, om migratiesaldo nul en het beleid voor bedrijventerreinen.

Instrumenten zoals 'ruimte voor ruimte' en 'rood voor groen' worden vastgelegd in de verordening. De drie provincies werken thans aan het formuleren van een voor het Groene Hart eenduidig beleid voor deze twee instrumenten. In de provinciale verordening wordt ook regelgeving opgenomen waarin de gemeenten eraan worden gehouden dat ontwikkelingen in het Groene Hart in bestemmingsplankader moeten worden voorzien van een Beeldkwaliteitsplan dat gebaseerd is op de Kwaliteitsatlas.

Verder kunnen regels worden opgenomen ten aanzien van het scheuren van grasland voor maïsteelt, slootdemping en (agrarische) bebouwing. Voor dergelijke onderwerpen wordt in de verordening

opgenomen dat gemeenten in hun bestemmingsplannen regelgeving moeten opnemen. Zij verzorgen het maatwerk, de provincies stellen het kader.

Inpassingsplan

Een inpassingsplan is te vergelijken met een bestemmingsplan. Als er sprake is van ruimtelijke ontwikkelingen met een nadrukkelijk provinciaal belang, en/of sprake is van betrokkenheid van een groter aantal gemeenten, kan het opstellen van een inpassingsplan doelmatig zijn. Bijvoorbeeld bij de Groene Ruggengraat kan een inpassingsplan waarin één en hetzelfde beleid wordt vastgelegd, de voorkeur hebben boven afzonderlijke bestemmingsplannen per gemeente. Andere voorbeelden zijn nieuwe regionale bedrijventerreinen en herinrichting of functiewijzing binnen diepe droogmakerijen.

Proactieve aanwijzing

Dit instrument (te vergelijken met de vroegere aanwijzing) kan worden ingezet om te bewerkstellen dat noodzakelijk ruimtelijk beleid in een concreet geval daadwerkelijk door de gemeenten wordt vastgelegd in bestemmingsplannen.

Niet-Wro-instrumenten

Voorkeursrecht

Als de beoogde ontwikkelingen alleen (binnen de gewenste termijn) gerealiseerd kunnen worden door de betreffende gronden als overheid te verwerven, wordt het instrumentarium Voorkeursrecht ingezet. Dat kan bijvoorbeeld benut worden bij diepe droogmakerijen met een urgente wateropgave waar gebiedsprocessen aanleiding zijn voor transformatie en bij projecten in het kader van de verbetering van de relatie stad-land.

Bovenplanse verevening en Groene Hartfonds

De mogelijkheden voor zowel bovenplanse verevening als voor het instellen van een Groene Hartfonds gaan de provincies verder onderzoeken en vormgeven.

Bovenplanse verevening biedt mogelijkheden om bijvoorbeeld opbrengsten van rode ontwikkelingen in te zetten voor de financiering van (groene) kwaliteitsverbetering. Dit is een belangrijk instrument om het voorgestelde beleid inhoud te kunnen geven. Bij het formuleren van een dergelijk instrumentarium moet wel rekening gehouden worden met het feit dat er binnen het Groene Hart al vereveningsafspraken zijn gemaakt voor de uitvoering van deelprojecten, zoals in de Oude Rijnzone (Rijnwoude-Bodegraven) en in het stadsgewest Utrecht (BRU). Ook moet rekening worden gehouden met de taakverdeling tussen gemeenten en provincies.

De middelen vanuit de bovenplanse verevening zouden gestort kunnen worden in een Groene Hartfonds. Een dergelijk Groene Hartfonds kan ook worden benut voor de financiering van actieve sanering van verrommeling. Er zijn al voorbeelden (b.v. de Zuidplaspolder) van een dergelijk grondbeleid binnen de provincies. Ook hier moet rekening gehouden worden dat er binnen deelprojecten afspraken of overeenkomsten bestaan.

Peilbesluiten

De peilbesluiten zijn zeker in de veengebieden essentieel voor het realiseren van het beleid. Bij de inwerkingtreding van de Waterwet (eind 2009) komt de goedkeuring van peilbesluiten te vervallen. In de waterverordeningen voor de waterschappen zal in verband daarmee worden voorgeschreven dat het ontwerp van een peilbesluit alsmede het definitieve peilbesluit moeten worden toegezonden aan gedeputeerde staten. Die kunnen dan beoordelen of het (ontwerp)besluit in overeenstemming is met het provinciaal beleid. Zo nodig kunnen zij dan corrigerende maatregelen nemen.

Herinrichtingsplannen

Voor bepaalde ontwikkelingen kan het gewenst zijn herinrichtingsplannen zoals bedoeld in de Wet inrichting landelijk gebied, op te stellen. Dit instrument kan doelmatig zijn voor de transformatieopgaven en ook om de gewenste schaalvergroting in de landbouw te ondersteunen.

Landbouwstructuurmaatregelen

Om het rendabel blijven van de landbouw te bevorderen, kunnen landbouwstructuurmaatregelen genomen worden, bijvoorbeeld gericht op het ondersteunen van de schaalvergroting. Ook in relatie tot het afremmen van de bodemdaling in combinatie met een rendabele bedrijfsvoering zijn dergelijke maatregelen denkbaar (bijv. bevorderen onderwaterdrainage).

Grondbeleid

Integrale gebiedsontwikkeling gaat ook gepaard met functieveranderingen waarvoor het noodzakelijk is gronden te verwerven. Uitgangspunt is vrijwillige verwerving en waar dit in de rede ligt volledige schadeloosstelling. Onteigening is een uiterste middel.

Provinciale Waterplannen

Deze plannen hebben voor de ruimtelijke elementen de status van provinciale structuurvisie uit de Wro. Ze bevatten uitgangspunten en kaders voor het provinciale waterbeleid (kwantiteit-kwaliteit-veiligheid).

Convenanten

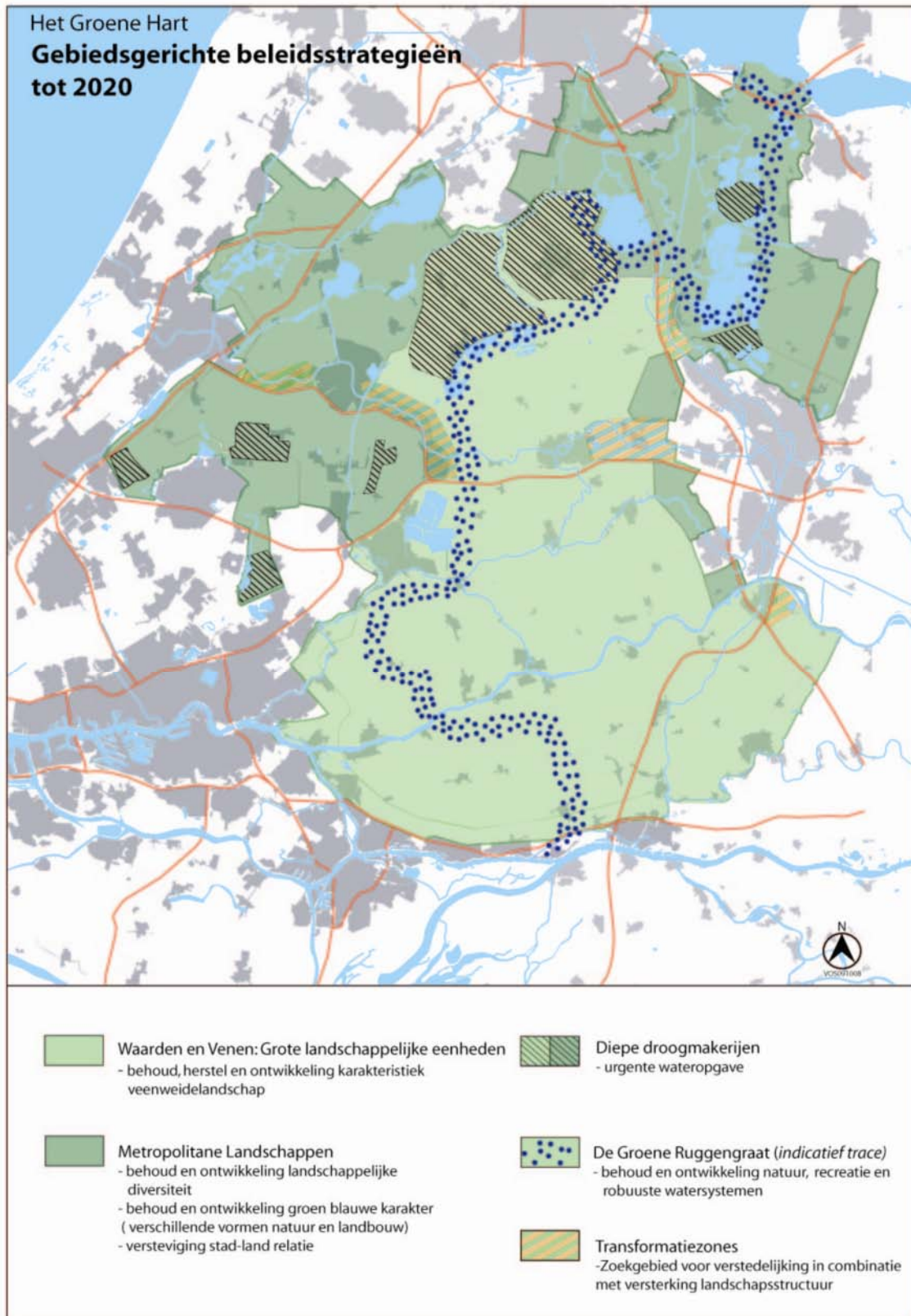
Als meerdere partijen betrokken zijn bij het realiseren van het beleid kan het doelmatig zijn hierover afspraken te maken en deze vast te leggen in een convenant. Dit kan bijvoorbeeld toepasbaar zijn bij actieve sanering van verrommeling.

5.3 Financiering van het beleid

Door het inzetten van financiële middelen kunnen tal van ontwikkelingen worden gerealiseerd of gestimuleerd. Hiervoor is al aangegeven dat de Voorloper onder meer dient als gezamenlijk ruimtelijk kader voor het Uitvoeringsprogramma Groene Hart 2007-2013. Dat programma voorziet in een investering van € 970 mln. in 7 jaar. Hiervan is € 750 mln. al zeker gedekt. Dit zijn belangrijke bijdragen aan de provinciale ambities.

Door het aangaan van allianties met zowel publieke als private partijen kan het verkrijgen van voldoende middelen voor de gewenste uitvoering ook dichterbij komen. Daarnaast bieden arrangementen zoals 'ruimte voor ruimte' en 'rood voor groen' mogelijkheden om gewenste ontwikkelingen te financieren. In de provinciaal structuurvisies wordt de financiering verder uitgewerkt.

Bijlage 1: Kaart

Bijlage 2: Icoonprojecten Uitvoeringsprogramma Groene Hart

Recreatief routenetwerk

Dit project richt zich op het realiseren van een samenhangend netwerk van recreatieve routes op het niveau van het Groene Hart als geheel. Uit onderzoek is gebleken dat het Groene Hart een slechte recreatieve ontsluiting heeft en dat er tevens een tekort is aan recreatieve voorzieningen en attractiepunten. In veel gebiedsgerichte projecten worden hier al projecten voor uitgewerkt, maar daarmee is nog niet gewaarborgd dat er een samenhangend netwerk ontstaat. Doel van het project RRN is de toegankelijkheid en bereikbaarheid van het Groene Hart voor recreanten systematisch te versterken, in het bijzonder de toegankelijkheid vanuit de steden. Het gaat hierbij om het realiseren van een samenhangend netwerk voor alle vormen van recreatieve routes (wandelpaden, fietspaden, ruiterspaden, vaarroutes, etc). Daarbij is ook aandacht voor zogenaamde 'opstapplaatsen', punten waar het netwerk voor het recreatief langzaam verkeer raakt aan de infrastructuur voor auto's en openbaar vervoer (recreatietransferia).

Groene Uitweg

Het open gebied tussen Amsterdam en Bussum is een cruciale schakel voor de toekomst van de Noordvleugel. Vanwege de groei van Almere moet de infrastructuur in deze streek verbeterd worden. Omdat dit niet ten koste mag gaan van de landschappelijke kwaliteit, is het programma 'Groene Uitweg' opgesteld. Het programma omvat een ontwikkelingsrichting voor het gebied (een duurzaam open en groene buffer die recreatief aantrekkelijk is) en een veelheid aan projecten en maatregelen die hieraan kunnen bijdragen.

Oude Rijnzone (west)

De Oude Rijnzone is een van de twee transformatiezones in de westflank van het Groene Hart. Het gebied tussen Leiden en Bodegraven is op plaatsen verrommeld door de combinatie van grootschalige bedrijven en kleinschalige infrastructuur, een omvangrijk planologisch programma en gebrekkige aansluitingen tussen stad en land. De komst van de Rijn-Gouwelijn biedt nieuwe perspectieven voor het gebied en voor het realiseren van hoogwaardige woon- en leefmilieus. Voor deze transformatiezone zijn afspraken vastgelegd in een herziening van het streekplan Zuid-Holland Oost die zal doorwerken in de provinciale structuurvisie van Zuid-Holland. De Oude Rijnzone is ook een Randstad-Urgentproject.

Venster Bodegraven-Woerden

Dit project speelt zich af midden in het Groene Hart, waar de Natte As de A12 kruist. Op de schaal van het Groene Hart is het Venster cruciaal voor de landschappelijke samenhang. Het vormt de enige open verbinding van redelijk formaat tussen de grote landschappen ten noorden en ten zuiden van de A12. Het globale beeld waar dit nieuwe project toe moet leiden, bestaat uit een hoogwaardige overgang tussen enerzijds het stedelijk gebied van Bodegraven en Woerden en anderzijds de openheid van het Venster, een beeldbepalend panorama op het veenweidelandschap vanaf de rijksweg (snelwegpanorama). Het Venster moet ook ruimte bieden voor Fort Wierickerschans als toegangspoor tot het Groene Hart en recreatief knooppunt in de regio.

Groene Ruggengraat

Dit is niet alleen een iconproject maar ook een Randstad-Urgentproject. Het gaat om een integrale ruimtelijke inrichting van de natste delen van het Groene Hart. De doelen hiervan zijn:

- Landschap: rustpunt creëren en bijdragen aan hoogwaardig vestigingsklimaat;
- Natuur: verbinden van de belangrijkste natte natuurgebieden in Nederland;
- Recreatie: belevingsmogelijkheden vergroten door recreatieve verbindingen en voorzieningen;
- Waterbeheer: watersysteem verduurzamen en versnippering tegengaan;
- Bodem: bodemdaling remmen in diepe zettingsgevoelige veengebieden;
- Wateropvang en -berging: extremen in wateraanvoer opvangen.

De Venen

Sinds 1998 wordt in De Venen gewerkt aan een duurzame inrichting van de veenweiden en de droogmakerijen tussen de regio's Amsterdam, Utrecht en Alphen aan den Rijn. De bedoeling is om binnen

twintig jaar meer natuur en recreatie en een betere toekomst voor de landbouw te realiseren. Concreet moet dit project leiden tot realisatie van 3500 hectare nieuwe natuurgebieden: moerasnatuur, veenweidenatuur en ecologische verbindingszones, aan te vullen met circa 600 hectare voor de robuuste verbinding met omringende natuurgebieden. Verder zijn er doelstellingen op het gebied van recreatieve routes, sociaal-economische vitalisering en de waterhuishouding. In het deelproject Marickenland wordt bijna 500 hectare recreatie- en natuurgebied ontwikkeld in combinatie met circa 950 woningen.

Krimpenerwaard

De Krimpenerwaard loopt voorop in een wijze van herinrichting waarbij het grondgebruik het waterpeil volgt. In het Veenweidepact hebben de betrokken partijen afspraken gemaakt over de hoofdrichting van de gebiedsontwikkeling, ondermeer over waterbeheer, natuur, landbouw en recreatie. Deze afspraken zijn vastgelegd in een herziening van het streekplan Zuid-Holland Oost die zal doorwerken in de provinciale structuurvisie van Zuid-Holland. De voor bodemdaling meest kwetsbare delen van het gebied worden ingericht als waterrijk natuur- en recreatielandschap en de minder gevoelige gronden als open landschap voor grondgebonden landbouw met eventueel nevenfuncties voor beheer van natuur en landschap, agrotourisme en zorg. Er komt een impuls voor de recreatie, onder meer door aanleg van een fijnmazig paden- en vaar netwerk met goede aansluitingen op het stedelijke gebied.

Horstermeerpolder

Aanpassing van het watersysteem is de drijvende kracht achter de herinrichting van de Horstermeerpolder, een diepe droogmakerij middenin het laaggelegen veengebied van de Vechtstreek (en onderdeel van het projectgebied Groene Uitweg). Dat is nodig om verdroging in het Vechtplassengebied tegen te gaan, de waterkwaliteit te verbeteren en ruimte te hebben om in extreem natte periodes voldoende water te bergen.

Groot-Mijdrecht Noord

In het noorden van het projectgebied De Venen ligt de polder Groot-Mijdrecht Noord. Het is onvermijdelijk dat deze diepe droogmakerij op termijn van karakter verandert. De bodem daalt nog steeds en verdere peilverlaging is niet verantwoord, vanwege het zoute grondwater dat omhoog komt. Dit maakt landbouw geleidelijk onmogelijk. Het doel is te komen tot de aanpak van de waterproblematiek en de realisatie van de ecologische hoofdstructuur in samenhang met landschap, cultuurhistorie, wonen, werken en recreëren. Dit is ook een Randstad-Urgentproject.

Schelluinen-West

Dit project was in het Uitvoeringsprogramma Groene Hart 2007-2013 opgenomen als één van de drie kandidaat-iconen. In mei 2008 is door de Stuurgroep Groene Hart besloten dit project te 'promoveren' tot icoon. Het project Schelluinen-West is namelijk een concreet en veelbelovend initiatief met voorbeeldwerking waarbij economische ontwikkeling hand in hand gaat met landschappelijke kwaliteitsverbetering. De bestuurlijke samenwerking heeft vorm gekregen in de effectieve vorm van een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij, waarin alle betrokken gemeenten deelnemen. De uitvoering is in 2005 gestart met het tekenen van een Samenwerkingsovereenkomst door gemeenten (Alblasserwaard en Vijfheerenlanden) en de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij. Concreet gaat het om het ontwikkelen van een transport en logistiek centrum in Schelluinen-West, het realiseren en exploiteren van een aantal regionale vrachtwagenparkeerplaatsen en het herontwikkelen van vertreklocaties op een zodanige wijze dat hier kwaliteitswinst wordt behaald in termen van groen en landschap. Door deze ontwikkelingen zal het aantal verkeersbewegingen van zware vrachtwagens over de kleine wegen in het zuidelijk deel van het Groene Hart sterk verminderen.